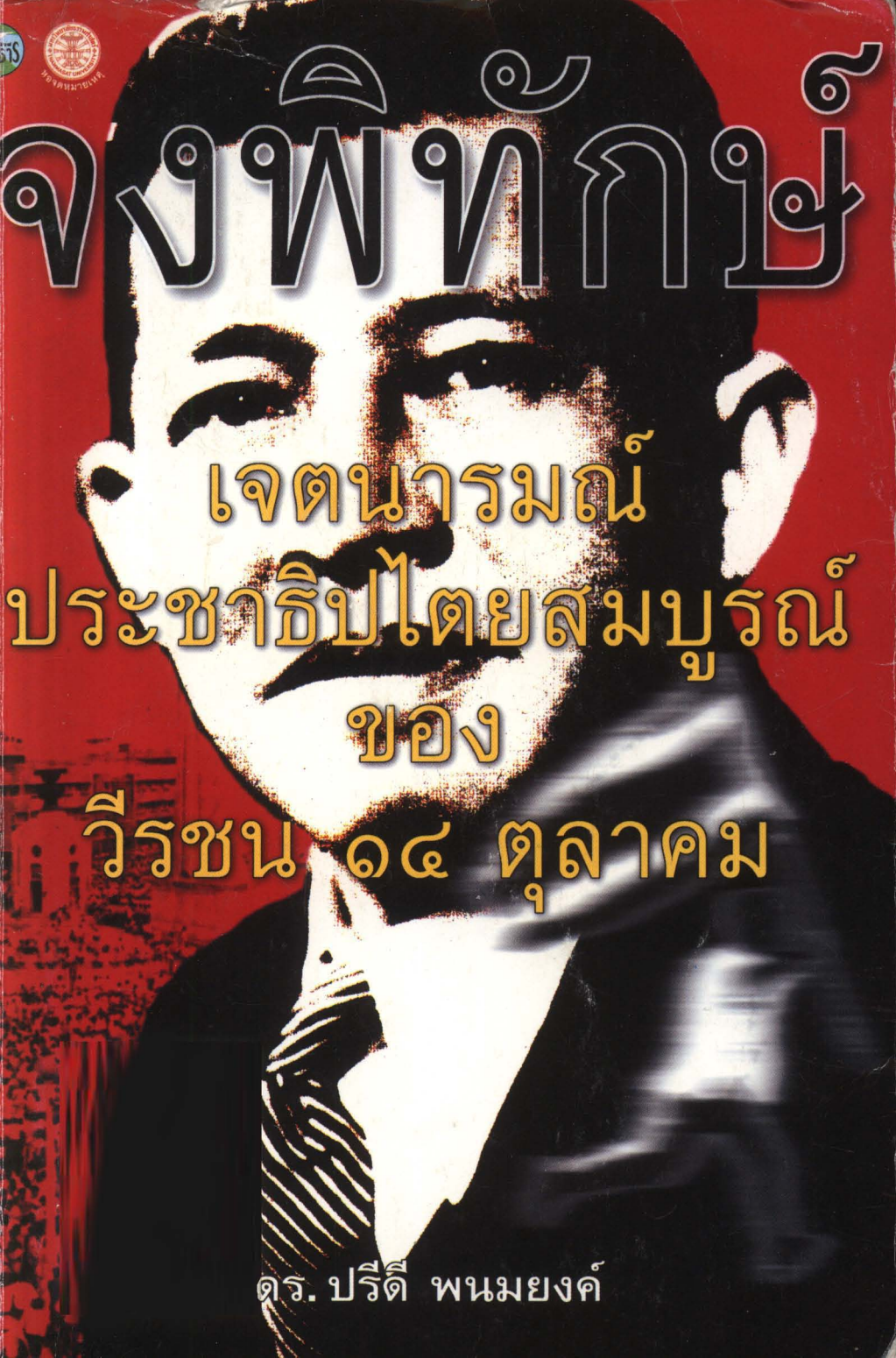

จงพิทักษ์

เจตนารมณ์
ประชาธิปไตยสมบูรณ์
ของ
วีรชน ๑๔ ตุลาคม

ดร. ปรีดี พนมยงค์

หอจดหมายเหตุวรรณคดี
สำนักพิมพ์สายธาร

www.pridi-phoonsuk.org

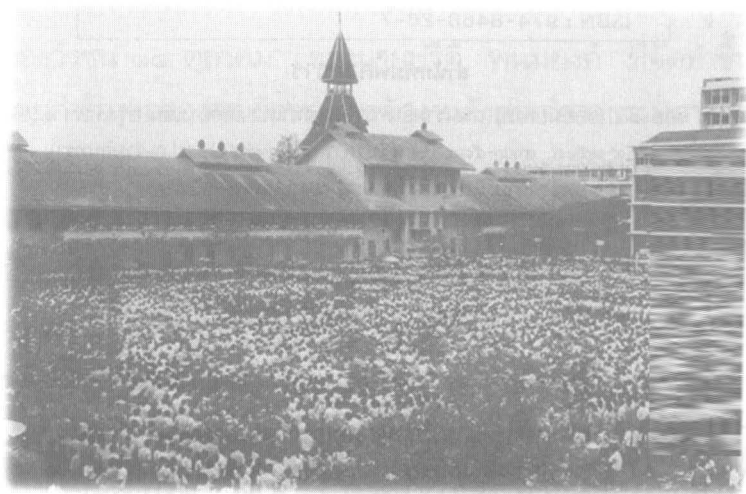
ChangeFusion OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

จงพิทักษ์
เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์
ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม

ปรีดี พนมยงค์

งพิทักษ์เจตนารมณั้ประชาธิปไตยสมบูรณั้

ของวืรชน ๑๔ ตุลาคม

ดริ. ปรีติ พนมยงคั้

พิมพ์ครังที่ ๕ : กันยายน ๒๕๕๓

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ปรีติ พนมยงคั้.

งพิทักษ์เจตนารมณั้ประชาธิปไตยสมบูรณั้ ของวืรชน

14 ตุลาคม - - กรุงเทพฯ : สายธาร. 2543

80 หน้า

1. ไทย -- การเมืองและการปกครอง -- กรุงรัตนโกสินทรั้.

2518, I. ชื่อเรื่อง.

320.9593

ISBN : 974-8468-26-7

สำนักพิมพ์สาัยธาร

๒/๒๕๑ ซอย ๑๔ (ซอยมัยลาม) ถนนรามอินทรา แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพฯ ๑๐๒๓๐

โทร. ๕๐๔-๑๕๖๘, ๕๔๓-๕๘๔๐-๔๑ โทรสาร. ๕๔๓-๓๔๑๖ (ป.ณ.รามอินทรา)

จัดจำหน่าย : สายส่งวิญญูชน โทร. ๕๔๓-๖๕๘๕

E-mail : winyuchon@a-net.net.th

แบบปก : พิชัย ผันเยื้อง

รูปเล่ม : อิมจินกราคิ

ภาพประกอบ : พิชัย ผันเยื้อง

พิมพ์ที่ : บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด โทร. ๕๔๖-๗๓๔๒-๔ โทรสาร. ๕๔๖-๗๓๔๕

ถ้ามีการชำรุดบกพร่องหรือผิดพลาดเนื่องจากการพิมพ์

โปรดสงคินหรือนำมาเปลี่ยนได้ที่สำนักพิมพ์

2000 SAITHARN PUBLICATION HOUSE

Printed in Thailand

09-43-0009-015

คำนำ

บทความเรื่อง “จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์
ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม” ของนายปรีดี พนมยงค์ ที่จัดทำขึ้น
โดยคำร้องขอของคณะกรรมการจัดงานสังสรรค์ชาวธรรมศาสตร์
ในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ และได้มีการจัดพิมพ์
เป็นเล่มในวารสาร อมธ. ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ขององค์การ
บริหารองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อมานั้น
นับเป็นบทความที่ได้ให้แง่คิดความเข้าใจใหม่ ๆ มากมาย ภาย
หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

คำว่า “ประชาธิปไตยสมบูรณ์”, ปัญหาความขัดแย้ง
ภายในคณะพรรคต่าง ๆ, การจัดตั้งราษฎรให้เป็นทหารของฝ่าย
ราษฎร, พลังได้ประชาธิปไตย, ผู้นิยมราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์
ราชาธิปไตย โดยเฉพาะปัญหาการเมืองกับเศรษฐกิจ ประชาธิปไตย
ทางการเมืองกับประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ที่นายปรีดีเห็นว่า
“เศรษฐกิจเป็นรากฐานสำคัญแห่งมนุษยสังคม ส่วนระบบการ

๖ จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม

เมืองเป็นแต่เพียงโครงร่างเมืองบนที่จะต้องสมานกับความต้องการทางเศรษฐกิจของมวลมนุษยในสังคม" และบทเรียนของการเมืองไทยและของประเทศต่าง ๆ ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นเรื่องชวนคิดทั้งสิ้น แม้ในขณะปัจจุบันนี้

ในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของรัฐบาลราษฎรอาวุโสฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ และครบรอบ ๒๗ ปีเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม สำนักพิมพ์สายธาร และโครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ จึงได้ร่วมกันจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้อีกครั้งหนึ่ง และได้รับความกรุณาจาก ดร. เกษียร เตชะพีระ เขียนคำนำให้ด้วย

หวังว่าท่านผู้อ่านจะได้รับสาระประโยชน์ ความคิด บทเรียนอันทรงคุณค่าจากหนังสือเล่มนี้

สำนักพิมพ์สายธาร

ตุลาคม ๒๕๕๓

จากปรีดีถึง ๑๔ ตุลาฯ

เกษียร เตชะพีระ

เมื่อ

ในโอกาสครบรอบศตวรรษชาตกาล ฯพณฯ รัฐบุรุษ
อาวุโส ปรีดี พนมยงค์ และใกล้วาระ ๒๗ ปีของขบวนการนัก
ศึกษาประชาชน ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ จะเวียนมาบรรจบ
อาจารย์ ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ อดีตอธิการบดีและต้นตำรับ
แห่งประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ได้
แนะนำให้ผมลองกลับไปอ่านบทความเรื่อง “จงพิทักษ์เจตนารมณ์
ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม” ซึ่งอาจารย์ปรีดีได้
เรียบเรียงขึ้นตามคำขอของคณะกรรมการจัดงานสังสรรค์ชาวธรรม-
ศาสตร์ในอังกฤษประจำปี ๒๕๑๖ และตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสาร
อมร. ฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม ศกนั้น

ผมอ่านแล้วได้ข้อคิดข้อสังเกตน่าสนใจหลายประการขอถือโอกาสเก็บมาเล่าต่อสู่กันฟังในที่นี้

นิยาม ประเด็นและวิธีมองปัญหา

อาจารย์ปริทัศน์นิยามขบวนการ ๑๔ ตุลาคม ว่าเป็นการเคลื่อนไหวของราษฎรทุกชนชั้นวรรณะและทุกชนชาติที่รักชาติและมีสัญชาติไทย ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนและพึงได้รับการเคารพสักการะและสดุดีจากสาธุชนทุกศาสนา กล่าวอีกอย่างคือมันมีลักษณะเป็น **แนวร่วมประชาชน** (popular front) ไม่ใช่การเคลื่อนไหวเฉพาะของชนชั้นหนึ่งชนชั้นใด (class movement)

เจตนารมณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม คือต้องการ “ประชาธิปไตยสมบูรณ์ทั้งในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางทัศนะอันเป็นคตินิยม” แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมด้วย “ระบบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์” ซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่ของฝ่ายที่ต้องการพิทักษ์เจตนารมณ์นั้นไว้จะต้องต่อสู้เพื่อให้ได้มา

ก็แล้ว “ระบบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์” นั้นคืออะไร และมีคุณลักษณะอย่างไรหรือ ?

คำตอบของปริทัศน์การวิเคราะห์แบบวิทยาศาสตร์ทางสังคม ในแนวปรัชญาสารธรรมวิวัตการ (historical materialism ดูงานเขียนของปริทัศน์เรื่องความเป็นอนิจจังของสังคม, พ.ศ. ๒๕๐๐) คือยึดโยงรัฐธรรมนูญ อันเป็นโครงร่างเบื้องต้นทางการเมืองเข้ากับรากฐานทางเศรษฐกิจ หากรัฐธรรมนูญสอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคมก็วิวัฒนาการไป ตรงกันข้าม หากขัดแย้งกัน สังคม

ก็เกิดวิกฤต ดังกรณี ๑๔ ตุลาฯ ก็เกิดจากรัฐธรรมนูญตัดขัดสนแสนสาหัสต่อระบบการเมืองที่ไม่มีรัฐธรรมนูญหรือมีแต่ชื่อกลับขัดแย้งกับความต้องการทางเศรษฐกิจของราชนั้นเอง

ดังนั้นสรุปว่า “ระบบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์” จึงพึง “สมานกับความต้องการทางเศรษฐกิจของมวลราษฎร” หรือนัยหนึ่งเริ่มจากการวิเคราะห์อิงฐานเศรษฐกิจ (economic-based analysis) ข้อสรุปว่าพึงมีรัฐธรรมนูญที่สอดคล้องกันรับและรับใช้เศรษฐกิจ (economic-oriented constitution) อันแผ่ไว้ด้วยตรรกะตามแนวคิดประชาธิปไตยแบบถึงที่สุด (radical democracy) ที่มุ่งแผ่ขยายประชาธิปไตยจากปริมณฑลการเมือง กฎหมายไปสู่ปริมณฑลสังคมเศรษฐกิจ (democratization of the economy) จึงจะนับว่าเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ อันเป็นการก้าวล่วงกรอบจำกัดของแนวคิดเสรีนิยม-อนุรักษนิยมทางการเมืองทันที

น่าสังเกตด้วยว่าตลอดเนื้อหาช่วงนี้ ไม่ว่าจะพินิจพิเคราะห์ประเด็นใดทางการเมือง ปรีดีจะคิดในกรอบรัฐชาติซึ่งประกอบไปด้วยราษฎรทุกชนชั้นวรรณะ ทุกชนชาติและทุกศาสนาที่มีสัญชาติไทยและเป็นเอกภาพอย่างสม่ำเสมอคงเส้นคงวา กล่าวได้ว่ากรอบดังกล่าวเป็นขอบฟ้าทางทัศนะการเมืองของปรีดีเอง

ต่อรากประวัติศาสตร์ สรุปบทเรียน

สิ่งที่เราอาจเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาฯ เองในข้อเขียนนี้มีเพียงเท่านี้ เนื้อหาส่วนใหญ่ที่เหลือของบทความซึ่งให้ทั้งข้อมูลน่าสนใจและแนวทัศนะที่แหลมคมแบบคายป็นเรื่องหลัง

เกี่ยวกับการอภิวัฒน์ ๒๔๗๕ และความเปลี่ยนแปลงพลิกผันทางการเมืองในรอบ ๔๐ ปีหลังจากนั้นที่อาจารย์ปริทัศน์มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงอย่างเข้มข้นแน่นอน

จากนี้จึงเห็นได้ว่าเป้าหมายของบทความชิ้นนี้คือความพยายามของปริทัศน์ที่จะ “นับญาติ” หรือนัยหนึ่งต่อรากประวัติศาสตร์ ให้ความสำคัญสืบทอดต่อเนื่อง และมอบหมายถ่ายทอดเอกลักษณ์ (history-continuity-identity) ระหว่าง ๒๔ มิถุนาฯ ๒๔๗๕ กับ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ โดยผ่าน “ประชาธิปไตยสมบูรณ์” ซึ่งถือเป็นเจตนารมณ์และเอกลักษณ์ร่วมระหว่างสองขบวนการหรืออย่างน้อยก็ร่วมกันระหว่าง “ฝ่ายก้าวหน้า” ของการอภิวัฒน์ ๒๔๗๕ กับ “ศูนย์ที่เป็นกองหน้าของมวลราษฎร” ๑๔ ตุลาคม

และมรดกชิ้นสำคัญล้ำค่าที่สุดที่ปริทัศน์มอบให้แก่นักประชาธิปไตยรุ่นหลานก็คือการช่วยสรุปทฤษฎี และวิจารณ์ตนเองให้ฟังอย่างเปิดอกทั้งในแง่จุดอ่อนภายในของคณะราษฎรและอุปสรรคจากพลังโต้ประชาธิปไตยภายนอกเพื่อที่นักประชาธิปไตยรุ่น ๑๔ ตุลาคมจะได้เก็บรับนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการต่อสู้เพื่อบรรลุ “ประชาธิปไตยสมบูรณ์” ของตนบ้างสืบไป

จุดอ่อนภายในหลักของคณะราษฎรคือความแตกแยกทางทัศนคติหรืออุดมการณ์ระหว่างฝ่ายทัศนะคงที่ (พอใจแค่ล้มระบบสมบูรณาฯ), ฝ่ายก้าวหน้า (ต้องการพัฒนาเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์), และฝ่ายถอยหลัง (ต้องการระบบเผด็จการ)

ปริทัศน์ชี้ว่าความแตกแยกทำนองนี้เป็นเรื่องธรรมดาทั่วไปในคณะพรรคต่าง ๆ เมื่อเจอเข้าไม่ควรท้อแท้ แต่ต้องระวังจัดการแก้ไขหรือ

ลดความขัดแย้งภายในให้ถูกต้อง โดยรักษาส่วนรวมทั้งหมดหรืออย่างน้อยก็ส่วนที่มั่นคงในอุดมคติของพรรคหรือศูนย์นั้นไว้ ปมเงื่อนไขสำคัญในการเผชิญความขัดแย้งภายในคือ “ยึดมั่นในทัศนคติประชาธิปไตยสมบูรณ์” เพื่อเป็นหลักนำสู่การบรรลุเจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ และหมั่นสำรวจแก้ไขความผิดพลาดและหลงผิดของตนเองและเพื่อน

ในแง่อุปสรรคภายนอก ซึ่งเมื่อผสานบรรจบเข้ากับจุดอ่อนความขัดแย้งภายในคณะราษฎรก็ทำให้การอภิวัฒน์นั้นเป็นไปได้ไม่ถึงที่สุดนั้น ปรีดีมองไม่เห็นและปฏิเสธว่าสถาบันกษัตริย์จะกลายเป็นอุปสรรคต่อประชาธิปไตยสมบูรณ์ได้โดยตัวตบระกะและผลประโยชน์ของสถาบันนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นกองทัพหรือระบบราชการ พูดอีกอย่างคือแนวคิดรัฐราชการหรือ bureaucratic polity ของ Fred W. Riggs และนักรัฐศาสตร์-สังคมศาสตร์ไทยจำนวนมากไม่มีที่ทางในการอบความคิดปรีดี

กับบทบาทและฐานะของกองทัพในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยสมบูรณ์ของราษฎร ปรีดีจึงไม่ปฏิเสธ แต่ชี้แนะว่าต้องจัดตั้งใหม่ให้เป็นกองทัพของราษฎร กล่าวคือ “จัดตั้งราษฎรให้เป็นทหารของฝ่ายราษฎร.....ที่มาจากราษฎร โดยราษฎรได้รับการฝึกฝนอบรมให้ปฏิบัติการเพื่อราษฎร”

สำหรับพลังใต้ประชาธิปไตยภายนอกที่เป็นอุปสรรคจริง ๆ ในประวัติศาสตร์ตามประสบการณ์ของท่านั้น ปรีดีชี้ไปที่บุคคลกลุ่มบุคคลและซากหักสนะโดยเรียกหาด้วยภาษาศัพท์แสงซ้าย-สังคมนิยม ซึ่งพอจะจัดแบ่งจำแนกได้เป็น ๓ กลุ่มด้วยกัน โดยขอหลัก

เลียงไม่เอ่ยนามบุคคลไว้ในที่นี้ คือ

๑) นายทหารจำนวนน้อยไม่กี่คน ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นคณะรัฐประหาร ๒๔๙๐ และคณะปฏิวัติ ๒๕๐๑ ไม่ใช่ทั้งกองทัพ

๒) ขุนนางเก่า-บุคคลผู้มีซากทศณะตกค้างจากระบบเก่าที่ได้ประชาธิปไตย-พลังเก่า ซึ่งอาจเรียกรวมได้ว่ากลุ่มอนุรักษ์นิยม-นิยมเจ้า หรือ “ผู้นิยมราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์ราชาธิปไตย” (ultra royaliste) ที่รวมศูนย์อยู่ในพรรคประชาธิปไตยสมัยนั้น

๓) บุคคลผู้มีซากทศณะทาส ที่ยอมตนสวามิภักดิ์รับใช้และยกยอปอปั้นจนผู้นำทหารเหลิงอำนาจลึ้มตัว ทะเยอทะยานขึ้นเป็นจอมเผด็จการโดยตรงทั้งกรณีจอมพล ป. และจอมพลสฤษดิ์

จากพระปกเกล้าฯ ถึง ๑๔ ตุลาคม

สิ่งที่ปริทัศน์ในลำดับต่อไปคือขยายฐานพลวัตประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยสมบูรณ์จากคณะราษฎร ๒๔๗๕ ถึงขบวนการ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ข้างต้นให้ต่อรากแตกกิ่งก้านสาขาออกไปครอบคลุมสถาบันกษัตริย์ด้วย อันเป็นการยึดโยงความชอบธรรมตามจารีตประเพณีแห่งสถาบันกษัตริย์มาเสริมเติมแก่ภารกิจประชาธิปไตยสมบูรณ์หลัง ๑๔ ตุลาคม

เริ่มต้นด้วยการระบุว่า**เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์**ของฝ่ายก้าวหน้าแห่งคณะราษฎรและวีรชน ๑๔ ตุลาคม ตรงกับ**พระราชประสงค์ของพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗** ซึ่งได้แก่ “การโอนพระราชอำนาจสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย” ตามที่แสดงออกใน**พระราชปรารภแห่งรัฐธรรมนูญฉบับ**

๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งทรงร่างขึ้นโดยพระองค์เองและอาจารย์ปรีดี คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ รวมทั้งสภาผู้แทนราษฎรสมัยนั้นต่างเห็นพ้องว่าต้องกับความมุ่งหมายของปวงชนและพระราชปณิธาน โดยมีได้แก้ไขความเดิมแต่ประการใดทั้งสิ้น ดังปรากฏความว่า

“จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม สั่งให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ประสิทธิ์ประสาทประกาศพระราชทานแก่ประชากรของพระองค์ให้ดำรงอธิปไตยโดยบริบูรณ์ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป” (ข้อความที่ขีดเส้นใต้เน้นโดยผู้เขียน)

ซึ่งเท่ากับเปลี่ยนหลักการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน และระบบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย (absolute monarchy popular sovereignty & democratic constitutionalism)

ปรีดียังผลักข้อถกเถียงคับไปอีกว่ามีเพียงแต่ประชาธิปไตยสมบูรณ์จะเป็นพระราชประสงค์ของพระปกเกล้าฯ เท่านั้น หากพระองค์ยังทรงเห็นว่า “พระมหากษัตริย์มีหน้าที่พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” ด้วยทั้งนี้แม้มิได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในตัวรัฐธรรมนูญก็ตาม เพราะ “เมื่อพระองค์พระราชทาน (รัฐธรรมนูญ) แล้วก็เท่ากับให้สัตยาธิษฐาน” (หมายถึง “การตั้งความจริงใจเป็นหลักอ้าง”) ยิ่งกว่านั้นหน้าที่พิทักษ์รัฐธรรมนูญยังผูกพันพระมหากษัตริย์องค์ต่อ ๆ ไปด้วยในฐานะพระบรมวงศานุวงศ์ตามความในพระราชปรารภแห่งรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ (ที่ว่า “ขอให้พระบรมวงศานุวงศ์.....รักษาปฏิบัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร

สยาม...) และความในพระราชลัทธิฐานในพิธีราชาภิเษกขึ้นครองราชสมบัติของพระมหากษัตริย์แต่ละรัชกาล โดยทรงสาธกพระราชลัทธิฐานในพิธีราชาภิเษกของพระองค์เองมาประกอบว่า

“ทรงตั้งลัทธิฐานตั้งพระราชหฤทัยดำรงศัพทพิธีราชธรรมจักรวรรดิวัตรจรรยาและอื่น ๆ ตามพระบรมราชประสงค์”

พระปกเกล้าฯ ทรงอธิบายแก่พระยาพลพลพยุหเสนาและอาจารย์ปริทัศน์ว่า “พระบรมราชประสงค์” ตอนท้ายนี้หมายความว่า “พระมหากษัตริย์องค์ต่อไปต้องรักษารัฐธรรมนูญ”

พระองค์ยังรับสั่งตอบคำถามพระยาพลฯ เกี่ยวกับมาตรการพิทักษ์รัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการของพระองค์ในฐานะพระมหากษัตริย์ว่า

- ถ้ารัฐบาลเสนอเรื่องใดที่ขัดรัฐธรรมนูญ พระองค์ก็ส่งกลับคืนไปโดยไม่ทรงลงพระปรมาภิไธยให้

- ถ้ามีนายทหารที่ถูกปลดกองหนุนคิดล้มล้างรัฐบาลและทูลเกล้าถวายรัฐธรรมนูญใหม่ให้ทรงลงพระปรมาภิไธย พระองค์จะถือว่าพวกนั้นเป็นกบฏ และในฐานะจอมทัพ พระองค์จะถือว่าพวกนั้นเป็นราชศัตรูที่ขัดพระบรมราชโองการ

- ถ้าพวกกบฏนั้นจะบังคับให้พระองค์ทรงลงพระปรมาภิไธย พระองค์ก็จะทรงสละราชสมบัติ ให้พวกเขาหาเจ้านายองค์อื่นลงพระปรมาภิไธยให้

อาจารย์ปริทัศน์ได้เปรียบเทียบพระราชประสงค์และพันธะหน้าที่ของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อระบบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์ในพระราชวินิจฉัยของพระปกเกล้าฯ ดังกล่าวกับพฤติกรรม

ของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ที่ยอมลงพระนามแทนพระองค์ในรัฐธรรมนูญฉบับได้ตุ้มครั้งรัฐประหาร ๒๕๕๐ เพื่อชี้ความแตกต่างระหว่างแนวทางแรกซึ่งให้ประวัติศาสตร์ความต่อเนื่องและความชอบธรรมแก่เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ และแนวทางหลังซึ่งแตกหักเบี่ยงเบนจากกำเนิด จารีตธรรมเนียมและความชอบธรรมนั้น ๆ

พียงสังเกตว่าการอ่านพระราชปณิธานทางการเมืองของรัชกาลที่ ๗ ผ่านพระราชปรารภแห่งรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยอาจารย์ปรีดีข้างต้นแตกต่างมากกับวิธีการอ่านรัชกาลที่ ๗ ผ่านลายพระราชหัตถเลขาสละราชสมบัติของพระองค์โดยกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญนำโดยธีรยุทธ บุญมี เมื่อ ๑๔ ตุลาคม (ดูสมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, “ร. ๗ สละราชย์ : ราชสำนัก, การแอนตี้คอมมิวนิสต์และ ๑๔ ตุลา,” เนชั่นสุดสัปดาห์, ๙ : ๔๒๔ (๑๗ - ๒๓ ก.ค. ๒๕๕๓), น. ๒๘) และวิธีการอ่านของปรีดีเป็นชนิดปิดช่องมิให้ตีความไปได้ว่าจะมีการ “ถวายพระราชอำนาจคืน” ดังที่นักนิติศาสตร์บางคนเสนอกันในช่วงกระแสปฏิรูปการเมือง เพราะ “เมื่อพระองค์พระราชทานแล้วก็เท่ากับให้สัตยาธิษฐาน” ย่อมมิมีการถ่วงถอน

ช่องว่างและความเงิบ

มีประเด็นน่าสนใจอื่นอีกมากในบทความนี้ ทว่าเนื่องจากเนื้อที่จำกัด ผู้เขียนขอสรุปโดยชี้ให้เห็นบางสิ่งที่ขาดหายไปจากบทความ

๑) อาจารย์ปรีดีเลือกจรัลราชกาลที่ ๗ โดยไม่เอ่ยอ้างพาดพิงถึง

กรณีสละราชสมบัติ ๒๔๗๗ และความขัดแย้งรุนแรงถึงขั้นแตกหักระหว่างคณะราษฎรกับพระปกเกล้าฯ อันเป็นมูลเหตุเลย (ดูชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ประวัติการเมืองไทย, บทที่ ๓)

การเพิ่มขึ้นส่วนนี้เข้าไปจะทำให้ภาพและพล็อตประวัติการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยสมบูรณ์ฉบับ (คณะราษฎร + สถาบันกษัตริย์-วีรชน ๑๔ ตุลาคม) ที่ทำวาทน์นั้นสั้นคลอน ลับสน และต้องประเมินค่าตีความข้อมูล หลักฐานหลายชิ้นในภาพใหม่

๒) โดยที่ท่านลี้ภัยจากสยามไปตั้งแต่ต้นทศวรรษ ๒๔๕๐ อาจารย์ปริทัศน์ไม่ได้ประสบพบเห็นและดังนั้นจึงไม่เอ่ยเลยถึงความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมเป็นแบบทุนนิยมอย่างขนานใหญ่และลึกซึ้ง รวมทั้งการก่อตัวและขยายตัวอย่างรวดเร็วของบรรดาชนชั้นชนกรรมพี (นายทุนเจ้าที่ดินชนบท, คนชั้นกลาง นายทุนน้อย และกรรมาชีพจรจัดในเมือง) ในช่วง ๑๕ ปีภายใต้รัฐบาลเผด็จการสฤษดิ์-ถนอม-ประภาส อันเกิดจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติบวการบุกทะลวงเข้าครอบงำของเงินทุน ฐานทัพและทหารอเมริกันจำนวนมหาศาล

ข้อมูลองค์ประกอบและพลวัตของขบวนการ ๑๔ ตุลาคม ที่มีลักษณะทุนนิยมและชนชั้นกลางเด่นชัด ตามข้อวิเคราะห์ของเสนห์จามริกและเบเนดิก แอนเดอร์สัน จึงพลัดหายไปจากบทความอย่างสิ้นเชิง (ดู ชาญวิทย์ เกษตรศิริ กับ ชำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, บก., จาก ๑๔ ถึง ๖ ตุลา, ๒๕๔๑)

๓) ในขณะที่ท่านเล็งเห็นลักษณะสัมบูรณาญาสิทธิแบบโซกุนของระบอบเผด็จการสฤษดิ์-ถนอม-ประภาส ที่มีอำนาจยิ่งกว่าพระ-

มหากษัตริย์ในระบบสมบูรณาฯ และมีหน้าซำยังตัดพระราชอำนาจ
หลายประการ และหยั่งรู้ภัยร้ายของการที่อำนาจเผด็จการสถาปนา
ประมุขรัฐเพียงเสมือนเป็นรูปเทพารักษ์ (palladiumization ทั้ง ๒
ประเด็นตรงกับข้อสังเกตตีความของเบเนดิก แอนเดอร์สัน) แต่
ช่องว่างทั้ง ๑ และ ๒ ข้างต้นก็ส่งผลให้อาจารย์บริติคาคัดไม่ถึงว่าคน
ชั้นกลางและสถาบันหลักต่าง ๆ ในบ้านเมืองของเราจะเกิดอาการ
ลงแดงจนกลายเป็นเหตุนองเลือดฆ่าหมู่และรัฐประหาร ๖ ตุลาคม
เพียงชั่ว ๓ ปีหลังจากนั้นได้

จะเป็นด้วยเหตุผลนี้หรือไรจึงไม่ปรากฏข้อเขียนบทความใด ๆ
ของอาจารย์บริติคต่อกรณี ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ โดยตรงเลย ทั้งที่เหตุการณ์
นี้ถืบท่วงประชาธิปไตยทางการเมืองสมบูรณให้ถอยหลังล่าช้าไปอีก
กว่า ๒ ทศวรรษ ?

ขอขอบพระคุณท่านผู้หญิง พูนสุข พนมยงค์ ที่
อนุญาตให้มีการตีพิมพ์งานชิ้นนี้อีกครั้ง เนื่องในโอกาส
๑๐๐ ปีชาตกาล ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์

ขอขอบคุณ ดร. เกษียร เตชะพีระ ที่กรุณาเขียน
คำนำเพื่อต่อเติมเสริมต่อให้มีการขบคิดทางวิชาการว่าด้วย
แนวความคิดของ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์

ขอขอบคุณสำนักพิมพ์สายธาร ที่ดำเนินการจัดพิมพ์
เผยแพร่ และนํารายได้สมทบทุนสถาบันปรีดี พนมยงค์
เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์และผลงานของ ฯพณฯ ปรีดี
พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

โครงการหอจดหมายเหตุรัฐธรรมนูญศาสตร์

๑ ตุลาคม ๒๕๕๓

จงพิทักษ์ เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม

ด้วยคณะกรรมการจัดงานสังสรรค์ชาวธรรมศาสตร์ในสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) ประจำปี ๒๕๑๖ ประารถนาได้บทความหรือคำขวัญ
ของข้าพเจ้าไปลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกซึ่งจะจัดทำขึ้น ข้าพเจ้ายินดี
สนองศรัทธาโดยให้คำขวัญว่า

**“จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔
ตุลาคม”**

ข้าพเจ้าได้เรียบเรียงบทความเป็นอัตราธิบายพอสังเขป
ประกอบคำขวัญนั้น ดังต่อไปนี้

๑

วัน ที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นวันสำคัญวันหนึ่งแห่งประวัติศาสตร์ของชาติไทย คือเป็นวันชัยชนะก้าวแรกของเยาวชนหญิงชายไทย ภายใต้การนำของนิสิตนักศึกษา นักเรียนแห่งสถานศึกษาทั้งหลาย ซึ่งได้รับการสนับสนุนและร่วมมือจากราษฎรไทยทุกชนชาติ และทุกชนชั้นวาระที่รักชาติจำนวนหลายล้านคน ผืนภักดิ์เป็นขบวนการเรียกร้องรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์ให้แก่ปวงชนชาวไทย ฝ่ายครองอำนาจรัฐสังหารและตำรวจเฉพาะ

ส่วนที่ยอมเป็นเครื่องมือของพวกเขา ใช้อาวุธทันสมัยเข้าปราบปราม ขบวนการนั้น ซึ่งมีแต่มือเปล่าหรือบางคนมีเพียงแต่ไม้พลองเพื่อป้องกันตัว แต่ขบวนการนั้นมิได้หวาดหวั่น โดยยืนหยัดมั่นคง ยอมพลีชีพกับสละความสุขสำราญส่วนตัว เพื่อชาติและมวลราษฎร ซึ่งเป็นที่เคารพรักยกย่องยิ่งที่สุด วีรชนเป็นจำนวนมากต้องถูกฆ่าตาย และได้รับบาดเจ็บและสาบสูญไป ส่วนผู้ที่ยังคงมีชีวิตอยู่โดยมิได้รับบาดเจ็บทางกาย ก็ได้รับความเหน็ดเหนื่อยทางกายและทางสมอง อย่างหนัก ผลแห่งความเสียสละแห่งวีรชนทั้งหลายในการต่อสู้โดยชอบธรรมได้บรรลุษัยชนะก้าวแรก คือรัฐบาลซึ่งมีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรีและจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นรองนายกรัฐมนตรีต้องลาออกพร้อมทั้งตำแหน่งผู้บัญชาการและรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด ครั้นแล้วได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้แถลงยืนยันจะจัดการให้มีรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย และมีการเลือกตั้งภายในเวลา ๖ เดือน

ข้าพเจ้าขอร่วมกับมวลราษฎรไทยที่รักชาติแสดงความเคารพสักการะและสดุดีวีรชนทั้งปวงนั้น พระพุทธองค์ทรงเทศนาสั่งสอนไว้มีความสำคัญตอนหนึ่งว่า สาธุชนพึงบำเพ็ญตนด้วยกตัญญูกตเวทีต่อผู้ที่มีอุปการคุณ ชาวไทยที่เป็นคริสต์ศาสนิกชนและอิสลามิกชนก็บำเพ็ญตนปฏิบัติตามทำนองคลองธรรมเช่นเดียวกับของพระศาสดา ดังนั้นจึงเป็นการสมควรแล้วที่เราชาวไทยที่รักชาติจำนวนมากหลายแสดงกตัญญูรู้อุปการคุณของวีรชนโดยทางกาย วาจา ใจ และ

การบำเพ็ญกุศลทักษิณานุประทาน ตลอดทั้งร่วมมือกันในการสร้าง
อนุสาวรีย์ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่วีรชนทั้งหลายนั้น

พระพุทธองค์ตรัสไว้อีกว่า กตัญญูจะต้องคู่กันไปกับกตเวทิตะ
ฉะนั้นการพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔
ตุลาคม ให้มั่นคงไว้และพัฒนายิ่งขึ้นนั้น จึงเป็นกตเวทิตะสำคัญยิ่งที่
สาธุชนผู้รักชาติพึงปฏิบัติ

๔๑ ชุชนที่รักชาติโดยยกชาติเหนือประโยชน์ส่วนตัวก็ยอมใช้ทัศนะจากจุดยืนหยัดในมวลราษฎรวินิจฉัยเจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคมได้ เพราะวีรชนทั้งหลายนั้นมีใช้มีแต่บุคคลที่มีเหล้ากำเนิดหรือมีฐานะแห่งชนชั้นวรรณะหนึ่งใดโดยเฉพาะ หากวีรชนเหล่านั้นมีเหล้ากำเนิดและมีฐานะทางเศรษฐกิจและทางการเมืองชนิดต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งคนจน กรรมกร ลูกจ้าง ชาวนา ข้าราชการชั้นผู้น้อย คนพอทำพอกิน ผู้มีทุนน้อย และนายทุน

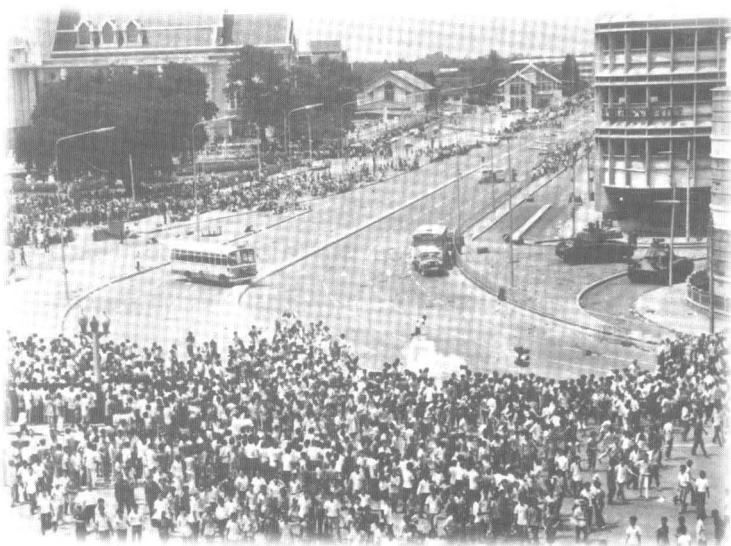
รักชาติที่ยกชาติเหนือประโยชน์ส่วนตัวและทุกชนชาติไทย (National minorities) ที่มีสัญชาติไทย ดังนั้นเจตนารมณ์ของวีรชนทั้งหลายนี้จึงต้องการรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์ทั้งในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางทรรชนะอันเป็นคตินิยม ใช้เป็นหลักนำในการปฏิบัติเพื่อความไพบูรณ์ของทุกชนชั้นวรรณะและทุกชนชาติที่รักชาติ

ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ตั้งแต่ยุคปฐมกาลเป็นต้นมาแสดงให้เห็นตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในหลายบทความ และหลายปาฐกถาแล้วว่า เศรษฐกิจเป็นรากฐานสำคัญแห่งมนุษยสังคม ส่วนระบบการเมืองเป็นแต่เพียงโครงร่างเบื้องต้นที่จะต้องสมานกับความต้องการทางเศรษฐกิจของมวลมนุษย์ในสังคม ถ้าหากรัฐธรรมนูญอันเป็นแม่บทแห่งกฎหมายสอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจนั้น วิกฤตการณ์ทางสังคมก็ไม่เกิดขึ้น และประเทศชาติก็ดำเนินก้าวหน้าไปตามวิถีทางวิวัฒน์ (Evolution) อย่างสันติ ถ้าหากรัฐธรรมนูญไม่สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจของสังคม วิกฤตการณ์ก็ต้องเกิดขึ้นตามกฎหมายธรรมชาติแห่งข้อขัดแย้งระหว่างสองสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์กัน ถ้าสาธุนที่รักชาติพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วก็จะเห็นได้ว่ามูลเหตุที่วีรชนได้พลีชีพและสละความสุขสำราญส่วนตัวเรียกร้องรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์นั้น ก็สืบมาจากมวลราษฎรไทยได้รับความอึดอัดขัดสนอย่างแสนสาหัส แต่ระบบการเมืองที่ไม่มีรัฐธรรมนูญหรือมีเพียงแต่ชื่อว่ารัฐธรรมนูญนั้นขัดแย้งความต้องการทางเศรษฐกิจของมวลราษฎร วีรชนจึงได้พลีชีพและสละความสำราญส่วนตนเพื่อปรารถนาให้ชาติไทยมีระบบการเมืองโดยระบอบรัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตยสมบูรณ์ที่สมานกับความต้องการทางเศรษฐกิจของมวล
ราษฎรและเพื่อให้ทุกชนชาติร่วมกันเป็นเอกภาพแห่งประเทศไทย

ราษฎรที่รักชาติย่อมมีความสลดใจที่เห็นว่า กลิ่นคาวโลหิต
ของวีรชนยังไม่ทันหมดไปก็มีบุคคลแห่งบางพรรคพยายามช่วงชิงชัย
ชนะก้าวแรกของวีรชนไป เพื่อประโยชน์ของพรรคพวกเขาโดยเฉพาะ
อาทิ การถือเอารัฐธรรมนูญที่พวกเขาทำขึ้นเป็นแบบฉบับในการร่าง
รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แทนวิธีร่างที่จะตั้งต้นจากเจตนารมณ์ประชา-
ธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชนทุกชนชั้นวรรณะและทุกชนชาติที่มีสัญชาติ
ไทยเป็นแม่บท สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมอำนวยให้ฝ่ายที่ต้องการพิทักษ์
เจตนารมณ์นั้นของวีรชนต้องหาทางต่อสู้ขนาดเบาหรือขนาดรุนแรง
สุดแต่แต่วิธีการของแต่ละองค์การที่เป็นฝ่ายนำของแต่ละชนชั้น
วรรณะ และแต่ละชนชาติ ฝ่ายที่ใช้วิธีรุนแรงอยู่แล้วก็จะสามารถ
ระดมมวลราษฎรโดยอ้างสภาพการณ์เช่นนั้นเป็นลู่ชี้ให้เห็นว่า วิธี
ร่างรัฐธรรมนูญแบบนี้นำไปสู่ประโยชน์ของอภิสิทธิ์ชนเท่านั้น ซึ่ง
มวลราษฎรไม่อาจอาศัยระบบรัฐธรรมนูญที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยสมบูรณ์
แก้ความทุกข์ยากของมวลราษฎรถ้วนหน้าได้ ฉะนั้น เพื่อความสงบ
สุขของบ้านเมือง ข้าพเจ้าจึงขอร้องให้รัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้องในการ
ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ ละเว้นวิธีร่างที่ตั้งอคติเอารัฐธรรมนูญ
เพื่อประโยชน์ของอภิสิทธิ์ชนเป็นแบบฉบับนั้น แล้วตั้งพรรคตาม
เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม

๓

พวค

ราษฎรไทยส่วนมากที่มีความอึดคัดผิดเคื่องและถูกกดขี่เบียดเบียนจากอำนาจเผด็จการปฏิบัติอย่างสาหัสสนั่นย่อมได้บทเรียนแล้วว่า จะหันหน้าไปพึ่งใครให้ปลดเปลื้องความทุกข์ยากนั้นได้อย่างแท้จริงหรือไม่ ฉะนั้นจึงได้สมานกำลังกันพึ่งตนเองภายใต้การนำของศูนย์นิสิตนักศึกษากระทำการต่อสู้เพื่อสิทธิประชาธิปไตยของตน สมดังพระพุทธบาทที่ว่า “อิตตาหิ อัตตโนนาโถ” แปลว่า “ตนของตนนั้นแหละเป็นที่พึ่งแห่งตน” คติธรรมนี้ก็ตรงกับที่ศาสนา

คริสต์สอนไว้ว่า “ช่วยตนเอง แล้วพระเจ้าจึงจะช่วย” อิสลามิก
แต่ย่อมถือคติธรรมของพระมหะหมัดท่านเองเดียวกับที่กล่าวนั้น

๓.๑ ในการพิทักษ์ชัยชนะก้าวแรกของวีรชนให้มั่นคงและ
พัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นนั้น มวลราษฎรไม่อาจหวังพึ่งบุคคลใดแต่
คนเดียวหรือคณะใดคณะเดียวเท่านั้นได้ นอกจากพลังของมวล
ราษฎรเอง ซึ่งเป็นพลังอันแท้จริง โดยมีศูนย์ที่มีการจัดตั้งที่เข้มแข็ง
ทั้งในทางคุณภาพและปริมาณ อันเป็นกองหน้าของมวลราษฎรที่จะ
ต้องต่อสู้ไปอีกเป็นระยะยาวนาน ในการป้องกันมิให้อำนาจเผด็จการ
ปฏิกิริยาส่วนที่พ่ายแพ้ไปแต่ในนามเท่านั้น แต่ซากแห่งพลังนั้นยัง
คงมีอยู่ รวมทั้งต้องต่อสู้ซากแห่งพลังได้ประชาธิปไตยต่าง ๆ ที่
ยังคงมีอยู่ แม้จะมีใช้เป็นพวกโดยตรงเองหรืออำนาจเผด็จการที่สิ้น
อำนาจไปแล้วเพียงในนามนั้นก็ตาม

ศูนย์ที่เป็นกองหน้าของมวลราษฎร รวมทั้งมวลราษฎรจะ
ต้องกุมชัยชนะนั้นโดยตนเองอย่างเข้มแข็ง ทุกคนมีวินัยโดยจิตสำนึก
ซึ่งตั้งไว้ให้มั่น ต้องระวังระไวมิให้ศัตรูของประชาธิปไตยช่วงชิงเอา
ไปเป็นของพวกเขาดูโดยเฉพาะได้ และจะต้องยึดพรรคนะให้มั่นคง
บนรากฐานแห่งพรรคนะประชาธิปไตยสมบูรณ์ จึงจะเป็นหลักนำ
การดำเนินไปสู่ประชาธิปไตยสมบูรณ์เพื่อมวลราษฎรได้ บุคคลใด
ยึดถือพรรคนะกึ่งประชาธิปไตย ก็ดำเนินการปฏิบัติไปได้เพียงกึ่ง
ประชาธิปไตย บุคคลใดยึดถือพรรคนะที่ตกค้างมาจากระบบทาสก็
ดำเนินการปฏิบัติให้มีการปกครองเยี่ยงระบบทาสและเป็นการก้ำกึ่ง
ให้ระบบเผด็จการที่ปกครองราษฎรเยี่ยงระบบทาสกลับฟื้นขึ้นมาได้

ตามที่ปรากฏในประวัติศาสตร์

๓.๒ ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวไว้ในหลายบทความ และหลายปาฐกถาว่า ก่อนที่จะมีระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตกและแบบสมัยใหม่ชนิดอื่น ๆ นั้น มนุษยชาติได้มีระบบสังคมหลายประเภทมาแล้วในอดีต คือ ประเพณีระบอบประชาธิปไตยปฐมสหการ ประเพณีระบบทาส ประเพณีระบบศักดินา

ประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นว่า แม้ระบบสังคมใดในอดีตได้ล้มเลิกไปแล้ว โดยอำนาจของฝ่ายสถาปนาระบบสังคมใหม่ที่ดีหรือจะเป็นโดยทางนิตินัยก็ดี แต่ในทางพฤตินัยนั้นบรรดาชนชั้นที่เกิดจากระบบเก่ายังมีได้หมดสิ้นไป คือยังถ่ายทอดสืบต่อมาถึงชนรุ่นใหม่บางจำพวกที่แม้จะเกิดมาภายหลังที่ระบบเก่าได้สิ้นสุดไปทางนิตินัยแล้ว ในประเทศประชาธิปไตยแผนใหม่และประเทศที่เข้าสู่ระบบสังคมนิยมแล้ว และมีชนรุ่นใหม่เกิดขึ้นภายใต้ระบบสังคมใหม่ที่ดี แต่บรรดาชนชั้นเก่าโดยเฉพาะชนชั้นทาสก็ยังคงมีซากตกค้างและแทรกซึมอยู่ในจิตใจของชนรุ่นที่เกิดใหม่บางจำพวกเป็นเวลาอีกช้านานนัก ซึ่งพยายามดิ้นรนที่จะฟื้นระบบเก่าและระบอบที่ปกครองราษฎรอย่างทาสขึ้นมาอีก ทั้งนี้เป็นไปตามกฎที่ว่าสิ่งที่กำลังจะดับสูญก็ดี และสิ่งที่ดับสูญแต่ยังคงมีซากเหลืออยู่นั้น ก็ย่อมดิ้นรนที่จะคงชีพไว้หรือฟื้นสิ่งที่สูญไปแต่ในนามให้กลับฟื้นคืนมีชีวิตอยู่ได้อีกต่อไป

ในประเทศไทยนั้น แม้ระบบทาสจะสุดสิ้นในทางนิตินัยตามพระราชบัญญัติทาส ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๙) และพระพุทธเจ้า-

หลวงได้ทรงพระกรุณายกเลิกขนบธรรมเนียมหลายอย่างที่ไม่ดีมาจากระบบทาสกิติ แต่ชาวกแห่งทรรคนะอันเกิดจากระบบทาสยังคงมีเหลืออยู่ ชาวกทรรคนะเหล่านี้ได้เกาะแน่นอยู่กับทุกคนแห่งระบบเก่า เพราะเชื้อพระวงศ์หลายท่าน และขุนนางกับชาวไทยหลายคนแห่งระบบเก่าได้เจริญรอยตามพระราชประสงค์ของพระพุทธเจ้าหลวงอย่างแท้จริงแล้ว ได้ปลดปล่อยชาวกทรรคนะทาสให้หมดหรือลดน้อยไป แต่ชนรุ่นเก่าบางจำพวกที่เกาะแน่นในทรรคนะทาสได้ถ่ายทอดทรรคนะนั้นสืบต่อมาให้สิ่งสถิตอยู่ในจิตใจของคนรุ่นใหม่บางจำพวก ดังปรากฏตัวอย่างในประเทศฝรั่งเศส ภายหลังเลิกระบอบสมบูรณา ในทางนิตินัยแล้ว ต่อมาอีกประมาณ ๑๐๐ ปีก็มีชนรุ่นใหม่บางจำพวกบำเพ็ญตนเป็น “Ultra royaliste” คือ “เป็นผู้นิยมราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์ราชาธิปไตย” (ข้าพเจ้ากล่าวในหนังสือว่าด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ฯ และภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕) ในประเทศไทยเราก็คงเห็นได้ว่า คนรุ่นใหม่บางจำพวกที่ถือทรรคนะทาสนั้นนิยมชมชอบผู้เผด็จการบางคนที่ปกครองราชอาณาจักรไทย โดยคนจำพวกนั้นไม่พิจารณาว่าผู้เผด็จการนั้นได้ตัดพระราชอำนาจที่พระมหากษัตริย์พึงมีตามระบอบประชาธิปไตย และไม่คำนึงว่าผู้เผด็จการนั้นใช้อำนาจยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณา เมื่อคนจำพวกนั้นมีทรรคนะทาสแล้ว เขาก็สนับสนุนผู้เผด็จการที่ปกครองราชอาณาจักรไทย และไม่ช้าก็เร็ว คนจำพวกที่มีทรรคนะทาสก็จะเกื้อกูลสนับสนุนให้มีระบอบเผด็จการปกครองไทยขึ้นมาอีก ดังที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ของไทยในระยะเวลา ๒๖ ปีมานี้

๓.๓ เพื่อประกอบการพิจารณาของนิสิตนักศึกษา นักเรียน และมวลราษฎรที่รักชาติ ในวิธีการรักษาและพัฒนาเจตนารมณ์ ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคมนั้น ข้าพเจ้าขอเสนอให้ ท่านทั้งหลายศึกษาความผิดพลาดบกพร่องของคณะราษฎรและคณะอื่น ๆ ที่ปรากฏในทางประวัติศาสตร์ว่า ไม่สามารถรักษาชัยชนะก้าวแรกไว้ได้ และไม่อาจพัฒนาให้เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ได้ ทั้งนี้ เพื่อท่านทั้งหลายจะอาศัยเป็นบทเรียนที่ไม่ทำการผิดพลาดซ้ำอีก และในขณะเดียวกัน ก็ควรศึกษาถึงวิธีการที่คณะหรือองค์การอื่น สามารถรักษาชัยชนะก้าวแรกไว้ได้อย่างมั่นคง แล้วสามารถพัฒนา ก้าวต่อไปให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้ ทั้งนี้เพื่อนำเอาความถูกต้องมาประยุกต์ ตามสภาพท้องที่กาลสมัยของประเทศไทย

ก. คณะราษฎรมีความผิดพลาดหลายประการอันเป็นผล ประจักษ์อย่างหนึ่งที่เราเห็นว่า มีความแตกแยกกันภายในคณะราษฎร ปัญหาที่จะต้องพิจารณาคือเหตุใดคณะราษฎรจึงมีความแตกแยกกัน ความแตกแยกกันนั้นเกิดขึ้นเพราะความแตกต่างกันในระดับจิตสำนึก แห่งความเสียสละ การเห็นแก่ตัวภายหลังที่ได้ชัยชนะก้าวแรกแล้ว และแตกต่างกันในทรรศนะทางสังคม ที่แต่ละคนและกลุ่มบุคคลที่มี ชากทรรศนะเก๋าค้างอยู่น้อยบ้างมากบ้าง สมาชิกทุกคนมีทรรศนะตรง กันและยอมพลีชีพร่วมกัน เฉพาะการล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เท่านั้น เมื่อได้ชัยชนะก้าวแรกแล้ว ได้แตกแยกกันตามทรรศนะคงที่ ถอยหลัง ก้าวหน้าที่แต่ละคนแต่ละกลุ่มมีอยู่ ฝ่ายทรรศนะคงที่ก็พอใจที่ล้มระบอบสมบูรณาฯ แล้ว ฝ่ายก้าวหน้าต้องการพัฒนาประเทศ

ให้เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ฝ่ายถอยหลังต้องการปกครองประเทศตามระบอบเผด็จการที่เผด็จกวีพินว่าเป็นคนละอย่างกับระบบทาส แต่ถ้าวิจารณ์ให้ถ่องแท้ คือการปกครองอย่างระบบทาสที่ถอยหลังไปยิ่งกว่าระบบศักดินา

ข. การแตกแยกกันภายในคณะ หรือภายในพรรคต่าง ๆ นั้นเป็นปรากฏการณ์มีอยู่ทั่วไป

ไม่ปรากฏว่า มีพรรคหรือคณะการเมืองใดในโลกนี้ทั้งที่เป็นมาแล้วในอดีตและปัจจุบัน ที่ไม่มีข้อขัดแย้งระหว่างสมาชิกภายในพรรค หรือคณะนั้น ซึ่งจะเป็นจารีตนิยมหรือกลาง ๆ หรือสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ เราจะได้ยินว่า ภายในพรรคต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วมีความขัดแย้งกันอันเป็นเหตุให้ส่วนหนึ่งแตกแยกออกมาตั้งเป็นหลายพรรคใหม่ขึ้น หรือได้ยินว่าสมาชิกส่วนหนึ่งของพรรคนั้น ๆ ถูกขับไล่ออกจากพรรค หรือบางพรรคที่ได้อำนาจรัฐแล้ว เช่น พรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต และพรรคคอมมิวนิสต์จีน ได้ชำระล้างสมาชิกบางส่วนที่ทรยศต่ออุดมการณ์ของพรรคในการผันแนวทางเก่า ดังนั้น ถ้าสมมุติว่าเราได้ข่าวมาว่าภายในศูนย์นิสิตนักศึกษามีความขัดแย้งเกี่ยวกับพรรคนะหรือวิธีการรักษากับพัฒนาชัยชนะแล้ว เราก็ไม่ควรห่อเหี่ยวมีเหตุการณ์ตามที่สมมุตินั้นเกิดขึ้น เพราะเป็นเรื่องธรรมดาที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติแห่งการขัดแย้งระหว่างพรรคนะเก่ากับพรรคนะใหม่

ปัญหาสำคัญอยู่ที่พรรค หรือศูนย์กลางแห่งขบวนการสามารถจัดการแก้ปัญหาความขัดแย้งนั้นให้หมด หรือลดน้อยลงไปได้อย่างไร

และรักษาส่วนที่ดำเนินตามอุดมคติของพรรค หรือศูนย์ฯ นั้นไว้ได้หรือไม่ แทนที่จะผิดพลาดซ้ำอย่างคณะราษฎรที่ต้องสลายไป เพื่อประกอบการพิจารณา จึงควรศึกษาวิธีการของพรรคต่าง ๆ ที่ภายในเกิดขัดแย้งกัน แต่พรรคนั้นสามารถแก้ไขขัดแย้งภายในได้ โดยรักษารอคนั้นไว้ได้อย่างสมบูรณ์หรือถ้าจำเป็นก็รักษาส่วนที่มั่นคงในอุดมคติของพรรคนั้นให้เป็นพลังสำคัญในการรักษาพรรคหรือศูนย์ฯ นั้นให้มั่นคงอยู่ได้ตลอดไป จนบรรลุตามเจตนารมณ์ที่สมบูรณ์

สิ่งที่จะช่วยให้พรรคหรือศูนย์ฯ ดำรงคงอยู่ได้ แม้มีข้อขัดแย้งภายใน อันเป็นไปตามกฎธรรมชาตินั้น คือ การยึดมั่นในทัศนคติประชาธิปไตยสมบูรณ์ เป็นหลักนำในการบรรลุถึงซึ่งเจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ อันเป็นสัมมาทิษฐิ และการหมั่นสำรวจตนเองอยู่เบื้องนิตยเพื่อแก้ไขความผิดพลาด และหลงผิดของตนเอง และช่วยเพื่อนให้แก้ไข

ค. จริงอยู่ที่มีปรากฏการณ์ว่า นายทหารส่วนหนึ่งในคณะราษฎรได้ใช้อำนาจทหารเป็นกำลังให้นายทหารนั้น ๆ เป็นใหญ่ในรัฐบาลแล้วปกครองราษฎรตามระบอบเผด็จการทหาร แต่ความจริงนั้นสมาชิกคณะราษฎรที่เป็นทหารยังมีอีกหลายคนที่ยึดสัตย์ต่ออุดมคติประชาธิปไตยของราษฎร อาทิ พระยาพหลพลพยุหเสนาที่ในระหว่างเป็นผู้บัญชาการทหารบกที่ดี เป็นนายกรัฐมนตรีที่ดี ไม่เคยกระทำการใดขัดต่อระบอบประชาธิปไตย และไม่เกาะแน่นในการครองตำแหน่งนั้น ๆ คือเมื่อถึงกำหนดออกตามวาระในรัฐธรรมนูญก็ลาออกโดยดุษฎีภาพ นายทหารบก เรือ คณะราษฎรอีกหลายคนก็ยึดสัตย์

ต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตย คงมีเฉพาะนายทหารส่วนน้อยเท่านั้น ที่เมื่อได้อำนาจแล้วก็ฉีกกำลังกันแถลงการปกครองประชาธิปไตยให้เป็นระบอบเผด็จการ สมาชิกคณะราษฎรที่เป็นพลเรือนหลายคนที่มีทรรศนะเห็นแก่ตัว หวังในลาภยศจากอำนาจเผด็จการได้หันไปก่อกุลส่นับสนุนอำนาจนั้น

ฉะนั้นปัญหาไมได้อยู่ที่ว่าถ้าผู้ใดเป็นทหารแล้วย่อมนิยมลัทธิเผด็จการ หรือผู้ใดเป็นพลเรือนแล้วย่อมสนับสนุนประชาธิปไตย ปัญหาอยู่ที่หากทรรศนะที่ตกค้างมาจากระบบทาสยังคงฝังอยู่ที่บุคคลใดไม่ว่าคนนั้นเป็นทหารหรือพลเรือนก็ทำให้บุคคลนั้น ๆ ถือเป็นหลักนำดำเนินการปฏิบัติไปในแนวทางที่ต้องการ หรือสนับสนุนให้มีระบอบเผด็จการที่ปกครองราษฎรอย่างระบบทาส

อันที่จริงนั้นหลักการตามพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหารตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นต้นมาได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า ชายไทยทุกคนต้องเป็นทหาร ซึ่งเมื่อคนที่มีอายุย่างเข้า ๑๘ ปี ต้องขึ้นทะเบียนเป็นทหาร กองเกินอัตราที่อาจถูกระดมเป็นทหารประจำการได้ พระราชประสงค์ของรัชกาลที่ ๖ นั่นคือ ต้องการให้ชายไทยเป็นทหารของราษฎรไทย หากการอบรมฝึกฝนทหารในสมัยหลังภายใต้อำนาจเผด็จการ ได้ทำให้ทหารประจำการเป็นเครื่องมือของอำนาจเผด็จการ เจตนารมณ์ของนายทหารผู้ใหญ่ในคณะราษฎรนั้นต้องการให้กองทัพไทยดำเนินเยี่ยงกองทัพสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งพลเมืองชายเป็นทหารรักษาท้องถิ่นคือเป็นกองทัพของราษฎร ในการนั้นได้เริ่มทำไปเป็นเบื้องต้นแล้ว โดยกองทัพไทยในยามปกตินั้น นายทหารมียศสูงสุดเพียงนายพันเอก คงมีนายพลเพียงคนเดียวซึ่งเป็นสมุหราชองครักษ์ของพระบาทสม-

เด็จพระปกเกล้าฯ และได้จัดระเบียบกองทัพน้อมตามเขตมณฑลและจังหวัด มีใช้ในรูปกองพล กองทัพน้อย กองทัพเหมือนสมัยระบอบสมบูรณาฯ กองทัพไทยสมัยแรกของคณะราษฎรมีผู้ให้ฉายาว่า "ทหารจังหวัด" ถ้าหากนายทหารส่วนที่นิยมอำนาจเผด็จการไม่ขัดขวางแล้ว แผนการจัดตั้งชายไทยให้เป็นทหารของราษฎรก็จะดำเนินต่อไปได้สำเร็จ และจะเป็นพลังของฝ่ายราษฎรในการรักษาและพัฒนาระบอบประชาธิปไตยสมบูรณ์ของราษฎรได้

ขบวนการวิวัฒน์ฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๙๘๙ ไม่อาจใช้ทหารแห่งระบอบราชาธิปไตยเก่าได้ นอกจากบางคนที่มาเข้าข้างฝ่ายราษฎร ดังนั้นจึงได้อำคัยราษฎรฝรั่งเศสนั้นเองติดอาวุธขึ้นต่อสู้ศัตรูภายในของราษฎรและต่อสู้นานาชาติที่ยกกำลังปฏิวัติมาประชิดประเทศฝรั่งเศสเพื่อทำลายระบอบประชาธิปไตย

ขบวนการวิวัฒน์ของหลายประเทศในสมัยต่อมา ที่สามารถรักษาและพัฒนาชัยชนะได้นั้น ก็อาศัยการจัดตั้งราษฎรให้เป็นทหารของฝ่ายราษฎรเป็นหลักสำคัญและต้อนรับทหารแห่งระบอบเก่าที่ถือประโยชน์ของราษฎรเหนือส่วนตัว จึงได้อำสามาอยู่ในกองทัพของราษฎร

ในประเทศไทย ก็ปรากฏว่าหลายขบวนการที่ต่อสู้อำนาจเผด็จการนั้น ได้มีนายทหารสัญญาบัตร นายทหารประทวน พลทหารที่นิยมประชาธิปไตยได้ร่วมต่อสู้ในฝ่ายราษฎร

ดังนั้น ปัญหาที่ใช้อยู่ที่ว่าขบวนการวิวัฒน์ปฏิเสธความสำคัญของทหาร แต่ทหารที่ว่านี้คือทหารของฝ่ายราษฎร ที่มาจากราษฎรโดยราษฎร ได้รับการฝึกฝนอบรมให้ปฏิบัติการเพื่อราษฎร ไม่ยอมเป็นเครื่องมือของอำนาจเผด็จการที่ปกครองทหารอย่างทาส

ประวัติศาสตร์ของบางประเทศปรากฏว่าเมื่อทหารที่ถูกเกณฑ์ มีทางรู้ได้ว่าขบวนการของราษฎรทำเพื่อพ่อแม่ของทหารนั่นเองซึ่งได้รับความเดือดร้อน เช่น ทหารลูกชานารู้ว่าขบวนการนั้นนำผลไปสู่พ่อแม่ชานาด้วย ทหารลูกคนจน และลูกกรรมกรรู้ว่าขบวนการนั้นนำผลไปสู่พ่อแม่ที่มีฐานะนั้นด้วย ทหารลูกผู้มีทุนน้อยและลูกข้าราชการผู้น้อยรู้ว่า ขบวนการนั้นนำผลไปสู่พ่อแม่ที่มีฐานะนั้นด้วย ทหารลูกนายทุนรักชาติที่ถูกอภิสิทธิ์ชนข่มเหงรู้ว่า ขบวนการนั้นนำผลไปสู่พ่อแม่ที่มีฐานะนั้นด้วย ทหารเหล่านี้ก็ไม่ยอมเป็นเครื่องมือของฝ่ายที่มีอภิสิทธิ์เบียดเบียนข่มเหงพ่อแม่ ทหารเหล่านี้ก็จะหันมาประกอบเป็นพลังส่วนหนึ่งของขบวนการราษฎรที่แท้จริงแห่งชาตินั้น ๆ (ไม่ใช่ขบวนการที่ทำเพื่อการรักษาอำนาจ การแผ่อำนาจ การแผ่อิทธิพลของชาติอื่น)

ง. คณะราษฎรได้เชิญขุนนางเก่ามาร่วมประกอบเป็นรัฐบาล โดยมีพระยามโนปกรณักษ์ เป็นหัวหน้ารัฐบาล

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๖ พระยามโนปกรณักษ์ได้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการในพระราชกฤษฎีกาการปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร และให้คงใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ร.ค. ๒๔๗๕ บางมาตราแล้ว ได้มีพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ลงโทษผู้ที่มีความคิดสังคมนิยมชนิดต่าง ๆ แม้มิใช่เป็นคอมมิวนิสต์

มีหลายท่านที่หวังดีสมัยนั้นได้วิจารณ์ว่า ข้าพเจ้ามิได้ถอดถอนบทเรียนจากการที่ขุนยัดเขินได้มอบอำนาจให้หวนซีไชขุนนางแห่งระบอบเก่าของจีนเป็นประมุขรัฐบาลจีนภายหลังที่การอภิวัฒน์ ค.ศ.

๑๙๑๑ ของจีนได้ชัยชนะก้าวแรกแล้ว จึงเป็นเหตุให้หยวนซีไชทำลายชัยชนะก้าวแรกของการปฏิวัตินั้น แล้วตนเองได้ดำเนินถอยหลังเข้าคลองทีละขั้น ๆ แล้วก็สถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิจีน (อยู่ได้ชั่วคราวก็ถึงแก่กรรม) ข้าพเจ้ายอมรับว่า ข้าพเจ้าผู้เดียวที่ทำผิดในการเสนอคณะราษฎรให้เชิญพระยามโนปกรณักษ์เป็นหัวหน้ารัฐบาล เพราะสมาชิกคณะราษฎรอื่น ๆ มิได้คุ้นเคยกับพระยามโนปกรณักษ์มาก่อนเท่ากับข้าพเจ้า ที่ได้เคยร่วมงานกับท่านผู้นี้ในกรมร่างกฎหมาย และในการร่วมเป็นกรรมการสอบไล่นักเรียนกฎหมายหลายครั้ง จึงได้มีการสนทนากับท่านผู้นี้ที่แสดงว่าท่านนิยมประชาธิปไตย และการปฏิบัติของท่านในระหว่างเป็นอธิบดีศาลอุทธรณ์นั้นแสดงว่า ท่านกล้าตัดสินใจโดยมิได้เกรงกลัวอำนาจสมบูรณาฯ ซึ่งนักเรียนกฎหมายหลายคนในสมัยนั้นได้นิยมชมชอบท่าน ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ท่านมีลักษณะต่างกับหยวนซีไชที่เคยทรยศพระเจ้าจักรพรรดิทงซุชองจีนที่ประสงค์จะพระราชทานระบอบรัฐธรรมนูญให้แก่จีน ข้าพเจ้ามีความผิดที่ไม่ได้วิจารณ์ให้ลึกซึ้งว่า พระยามโนปกรณักษ์เป็นบุคคลที่มีซากความคิดแห่งระบอบเก่าเหลืออยู่มาก แต่ข้าพเจ้าขอให้ความเป็นธรรมแก่พระยามโนปกรณักษ์ว่า ถ้าโดยลำพังท่านผู้เดียวแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะกระทำการได้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยได้ หากท่านได้รับความสนับสนุนจากบางส่วนของคณะราษฎรเอง ที่มีพรรคชนะอันเป็นซากตกค้างมาจากระบอบเก่าและบุคคลอื่น ๆ ที่เป็นขุนนางเก่าที่ได้รับเชิญให้เข้ามาร่วมรัฐบาล

ความผิดพลาดของข้าพเจ้าดังกล่าวนี้ ย่อมเป็นบทเรียนของศูนย์นิสิตนักศึกษาและนักเรียนและชนรุ่นใหม่ในปัจจุบันนี้ที่จะไม่ทำ

ผิดซ้ำอีก โดยต้องวิจารณ์ลักษณะอันเป็นธาตุแท้ของบุคคลที่จะร่วมมือหรือมอบหมายในการรักษาและพัฒนาชัยชนะก้าวแรกของวีรชน คือบางคนอาจแสดงความเป็นประชาธิปไตยชั่วขณะหนึ่ง แต่เมื่อถึงระยะที่จะพัฒนาชัยชนะต่อไปแล้ว ก็อาจจะดำเนินไปตามทรศนะอันเป็นซากแห่งความคิดเก่าของตนที่ตกทอดมา อันเป็นการบั่นทอนไปถึงรากฐานแห่งการที่จะรักษาชัยชนะที่ได้มาในก้าวแรกนั้นด้วย

จ. พันเอกพระยาพหลฯ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีต่อจากพระยามโนปกรณัยได้ดำเนินกิจการบ้านเมืองตามระบอบประชาธิปไตยทุกประการ และเมื่อถึงกำหนดออกตามวาระที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญก็ได้ลาออกโดยพันเอกหลวงพิบูลฯ เป็นนายกรัฐมนตรีสืบแทนต่อมา

ในระยะแรกที่พันเอกหลวงพิบูลฯ เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ได้ดำเนินกิจการบ้านเมืองตามระบอบประชาธิปไตย มีอยู่อย่างหนึ่งที่ปฏิบัติผิดไปจากอุดมคติเดิมของคณะราษฎรที่นายทหารในยามปกติมียศอย่างสูงเพียงชั้นนายพันเอกเท่านั้น แต่หลวงพิบูลฯ ได้รับแต่งตั้งจากคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้เป็นนายพลตรี

ครั้นอยู่ต่อมาไม่นานก็มีบุคคลที่มีทรศนะสืบเนื่องจากระบบทาสสนับสนุนให้หลวงพิบูลฯ ปกครองประเทศตามระบอบเผด็จการนาซีและฟาสซิสต์ ซึ่งเป็นการปกครองราษฎรอย่างทาส คนสมัยนั้นได้กล่าวขวัญกันถึงว่า มีบางคนได้เข้าไปกราบไหว้วา ได้แลเห็นแสงรัศมีอันเป็นอภินิหารออกจากกายของหลวงพิบูลฯ คำเล่าลือนั้นอาจขยาย

มากเกินไป ความจริงมีเพียงว่า ในคำวันหนึ่งมีการแสดงละครที่วังสวนกุหลาบในโอกาสวันเกิดของหลวงพิบูลฯ ข้าพเจ้ากับเพื่อนก่อนการหลายคนได้รับเชิญไปในงานนั้นด้วย ซึ่งผู้ที่มีชีวิตอยู่ในขณะนี้ยังคงจำกันได้ว่า หลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้นำละครมาแสดงและในบางฉากท่านผู้นี้ก็แสดงเองด้วย มีฉากหนึ่งแสดงถึงระบำ - ผุ่งไก่ (หลวงพิบูลฯ เกิดประกา) ระบำผุ่งนั้นแสดงว่า คนมีบุญได้มาจุติมาเกิดในประกาซึ่งเป็นมิ่งขวัญของชาติไทย อีกฉากหนึ่งหลวงวิจิตรวาทการแสดงเป็นชายชราอ่อนแอ เมื่อได้ออกมาเห็นหลวงพิบูลฯ ผู้มีบุญได้กราบอภิวาทวันทา ความอ่อนแอของชายชรานั้นก็หมดสิ้นไป หลวงพิบูลฯ ได้หันหน้ามาทางข้าพเจ้าแสดงอาการขอความช่วยเหลือ แล้วได้หันไปประณมมือรับไหว้หลวงวิจิตรวาทการ ข้าพเจ้าเห็นว่า ขณะนั้นหลวงพิบูลฯ ก็ยังไม่คิดที่จะเป็นผู้เผด็จการ แต่ต่อมาเมื่อซากพรรคตะเก๋าของบุคคลอีกหลายคนได้สนับสนุนบ่อย ๆ ครั้งเข้า รวมทั้งมีพวกที่ได้ฉายาว่า จตุสดมภ์ที่คอยยกยอปอปั้น ก็ทำให้หลวงพิบูลฯ ซึ่งเดิมเป็นนักประชาธิปไตยได้เคลิบเคลิ้มเปลี่ยนจากแนวทางเดิมไปได้

ข. เมื่อได้มีการสงบศึกกับอินโดจีนฝรั่งเศสแล้ว มีผู้สนับสนุนให้หลวงพิบูลฯ ขอพระราชทานเลื่อนยศสูงขึ้น หลวงพิบูลฯ ได้พูดกับข้าพเจ้าและอีกหลายคนว่า จะคงมียศเพียงนายพลตรีเท่านั้น แต่คณะผู้สำเร็จราชการซึ่งเวลานั้นประกอบด้วยพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ และเจ้าพระยาวิภาวดีรังสิตฯ ในพระปรมาภิไธยพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้เลื่อนยศหลวงพิบูลฯ จากนายพลตรีเป็นจอมพล โดยขอให้หลวงอดุลเดชจรัสช่วยเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

เรื่องนี้หลวงพิบูลฯ มิได้รู้ตัวมาก่อน แต่เมื่อได้ทราบจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาก็ยังไม่สมควรใจที่จะรับยศจอมพลนั้น และไม่ยอมไปรับคทาจอมพลจากคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นเวลาหลายเดือน ต่อมาพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ จึงได้นำคทาจอมพลไปมอบให้จอมพล ป. ที่ทำเนียบวังสวนกุหลาบ

ต่อมาคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ตั้งให้จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด อันเป็นโอกาสให้จอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินการปกครองประเทศตามระบอบเผด็จการยิ่งขึ้น แล้วได้นำประเทศเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒

เราสังเกตได้ว่า ถ้าคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่ยอมลงนามตั้งหลวงพิบูลฯ เป็นจอมพลและผู้บัญชาการทหารสูงสุดแล้ว หลวงพิบูลฯ จะมียศและมีตำแหน่งนั้นได้อย่างไร แม้จะมีผู้รับสนองพระบรมราชโองการ คณะผู้สำเร็จฯ ก็ปฏิเสธได้ เพราะร่างพระราชบัญญัติก็สามารถยับยั้งไม่ยอมลงนามได้ ปัญหาอยู่ที่คณะผู้สำเร็จฯ จะถือเอาประโยชน์ของชาติเหนือกว่าความเกรงใจหลวงพิบูลฯ หรือไม่

เมื่อการปฏิบัติของจอมพล ป. นำความเสียหายทั้งภายในและภายนอกมาสู่ประเทศชาติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งประเภทที่ ๑ และประเภทที่ ๒ ซึ่งมีสมาชิกคณะราษฎรที่รักษาอุดมคติประชาธิปไตยอยู่ด้วยนั้น ได้พร้อมใจกันจัดการโดยวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมาย ให้จอมพล ป. ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ข้าพเจ้าในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ก็ได้ปฏิบัติตามความต้องการของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น แล้วต่อมาข้าพเจ้าในพระ-

ปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้ประกาศพระบรมราชโองการ
ปลดจอมพล ป. จากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด แล้วได้ยุบ
ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดโดยตั้งตำแหน่งแม่ทัพใหญ่อันเป็น
ตำแหน่งที่ถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยกฏอัยการศึก และตั้งให้พระ-
ยาพหลฯ ดำรงตำแหน่งแม่ทัพใหญ่นี้ เพื่อบังคับบัญชาทหารตามหลัก
ประชาธิปไตย (ข้าพเจ้าได้กล่าวรายละเอียดไว้ในหนังสือเล่มที่อ้าง
ข้างบนนั้น)

ปฐา กฎการณต่อไปนี้ ย่อมเป็นบทเรียนว่า อำนาจเผด็จ-
การปฎิกริยาพืนคินชีฟได้อย่างไร

๔.๑ เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ สมเด็จพระเจ้า-
อยู่หัวอานันทมหิดล ด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรได้
พระราชทานรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยทางการเมืองอย่างสมบูรณ์
คือ ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกของพฤฒสภา (Senate) โดยทาง
อ้อม และเลือกสมาชิกสภาผู้แทน (House of Representatives)

โดยตรง อันเป็นการพระราชทานให้ราษฎรของพระองค์ได้ใช้อำนาจอธิปไตย โดยผ่านผู้ที่ตนเลือกตั้งขึ้นอย่างสมบูรณ์ แทนที่จะมีกึ่งประชาธิปไตยมีสมาชิกประเภทที่ ๒ หรือวุฒิสมาชิกที่ได้รับแต่งตั้งฝ่ายซากได้ประชาธิปไตย ก็ไม่พอใจในประชาธิปไตยทางการเมืองอย่างสมบูรณ์ เมื่อพวกเขาสู้ไม่ได้ตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ พวกเขาใช้วิธีแย่งชิงให้เกิดมีรัฐประหารขึ้น

ในระหว่างที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ยังทรงพระเยาว์ รัฐสภาได้ลงมติตั้งผู้สำเร็จราชการ ๒ ท่าน คือ กรมขุนชัยนาทนเรนทร และพระยามานวราชเสวี ซึ่งทั้งสองท่านได้ปฏิญาณต่อรัฐสภาที่จะรักษาและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้มีนายทหารจำนวนน้อยไม่กี่คนเผินเจตนารมณ์ประชาธิปไตยของทหารส่วนมากที่เป็นลูกหลานกรรมกรและชาวนาได้ทำรัฐประหารโค่นล้มระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยทางการเมืองที่สมบูรณ์ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระราชทานด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวแล้ว ครั้นแล้วคณะรัฐประหารก็ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับชั่วคราว ๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ของพวกเขา ซึ่งมีฉายาว่า “รัฐธรรมนูญใต้ตุ่ม” โดยกรมขุนชัยนาทฯ ผู้เดียวยอมเป็นผู้ลงนามอ้างพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์เองมิได้ทรงรู้เห็นด้วย ส่วนพระยามานวราชเสวีมิได้ลงนาม

รัฐธรรมนูญฉบับใต้ตุ่มนั้น มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ลงตำแหน่งว่า “ผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย” จึงเป็นการยอมรับให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ที่พ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดไปแล้วในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้นกลับฟื้นคืนอำนาจขึ้นมาอีก

๔.๒ เรื่องที่ผู้รักชาติประชาธิปไตยคาดคิดไปไม่ถึง คือคณะอภิรัฐมนตรีที่เป็นสถาบันใหม่ตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญได้ตู่่มทำหน้าที่เป็นคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ตั้งนายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งนายควง อภัยวงศ์ก็ได้จัดตั้งคณะรัฐบาลของตน ประกอบด้วยขุนนางเก่าและสมาชิกประชาธิปัตย์หลายคน ส่วนพฤษสภาที่เปลี่ยนชื่อใหม่เรียกว่า “วุฒิสภา” โดยสมาชิกได้รับแต่งตั้งจากการที่คณะรัฐบาลประชาธิปัตย์เสนอคณะผู้สำเร็จราชการให้แต่งตั้งในพระบรมปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ก็ประกอบด้วยขุนนางเก่าผู้มีบรรดาศักดิ์สูงหลายคน ดังปรากฏรายชื่อสมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับแต่งตั้งเมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ นั้นแล้ว ซึ่งเป็นการดัดสิทธิของมวลราษฎรไทยในการมีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙

การดัดสิทธิมวลราษฎรเพียงเท่านั้น ก็ยังไม่สาสมใจของรัฐบาลประชาธิปัตย์ คือรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ได้อำคัยวุฒิสภาซึ่งทำหน้าที่เป็นรัฐสภาชั่วคราวตามรัฐธรรมนูญฉบับได้ตู่่มนั้น แก่กฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนตามรัฐธรรมนูญฉบับได้ตู่่ม มีข้อความปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว (ฉบับได้ตู่่ม) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๙๐ ดังต่อไปนี้

“ในการเลือกตั้งในวาระเริ่มแรกนี้ ให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓)

พุทธศักราช ๒๕๗๙ และที่จะแก้ไขเพิ่มเติมมาใช้บังคับ เว้นแต่อายุของผู้สมัครรับเลือกตั้งตามความในมาตรา ๑๖ (๑) แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๕๗๙ นั้น ให้กำหนดเป็นไม่ต่ำกว่า ๓๕ ปีบริบูรณ์ และยกเว้นการห้ามตามความในมาตรา ๑๗ (๑) แห่งพระราชบัญญัตินั้น เมื่อได้มีการเลือกตั้งในวาระเริ่มแรกแล้ว ถ้าตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนว่างลงเพราะเหตุอื่น นอกจากถึงคราวออกตามอายุของสภาหรือยุบสภา และจะมีการเลือกตั้งสมาชิกขึ้นแทน ก็ให้นำบทบัญญัติแห่งวรรคก่อนมาใช้บังคับ.

ผู้สนองพระบรมราชโองการ

ดวง อภัยวงศ์

นายกรัฐมนตรี

นิสิตนักศึกษาผู้ศึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญ ย่อมชี้แจงแก่เยาวชนหญิงชายได้ว่า มีรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยของประเทศใดในโลกนี้บ้าง ที่กำหนดอายุขั้นต่ำของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสภาล่างไว้ ๓๕ ปี ท่านจะพบว่า ทุกประเทศในโลกได้กำหนดอายุผู้สมัครรับเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรหรือสภาล่างไว้เพียงไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปี ส่วนสภาสูง (Senate) ซึ่งรัฐธรรมนูญได้ตั้งเรียกว่า “วุฒิสภา” นั้น ต้องการผู้มีอายุสูงกว่าสมาชิกสภาล่างหรือสภาผู้แทน เขาจึงกำหนดอายุขั้นต่ำไว้เพียง ๓๐-๔๐ ปี เช่น ของสหรัฐอเมริกากำหนดอายุขั้นต่ำ

ต่ำของสมาชิกไว้ ๓๐ ปี ส่วนสภาผู้แทนหรือสภากลางเขากำหนดไว้เพียงไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปี

เมื่อรัฐบาลประชาธิปไตยได้สมาชิกผู้แทนที่สูงอายุประกอบด้วยวุฒิสมาชิกที่ส่วนมากเป็นขุนนางรุ่นเก่าแล้ว พวกเขาก็ได้จัดร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ขึ้น โดยอ้างว่าเป็นประชาธิปไตยที่สุด แต่จะเป็นประชาธิปไตยที่สุดได้อย่างไร เพราะร่างขึ้นโดยวุฒิสมาชิกที่ไม่ได้รับเลือกตั้งจากราษฎรโดยตรงหรือโดยทางอ้อม และสภาผู้แทนที่ประกอบด้วยสมาชิกมีอายุกว่า ๓๕ ปี แม้รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ จะแสดงความกรุณาแก่ชนรุ่นหนุ่มกว่ารัฐธรรมนูญฉบับได้ดุ่มบ้างคือ ได้แก่อายุสมาชิกสภาผู้แทนขึ้นต่ำจาก ๓๕ ปีบริบูรณ์มาเป็น ๓๐ ปีบริบูรณ์ก็ตาม แต่ก็มีใช่เป็นความกรุณามากมายอะไรเลย เพราะอายุขึ้นต่ำ ๓๐ ปีบริบูรณ์นั้น เท่ากับอายุขั้นต่ำของสมาชิกวุฒิสภาอเมริกันซึ่งเป็นสภาของคนมีอายุสูง

ขอให้เยาวชนหญิงชายรับทราบไว้ว่า ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ พระราชทานเป็นครั้งแรกนั้น มาตรา ๑๑ ได้กำหนดอายุของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้เพียง ๒๐ ปีบริบูรณ์เท่ากับอายุขั้นต่ำของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ต่อมาในการร่างกฎหมายเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้รับสั่งให้พระยาพหลฯ หัวหน้าคณะราษฎรกับข้าพเจ้าเข้าเฝ้าเกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญและกฎหมายการเลือกตั้ง ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐานมีพระราชปรารภว่าชาวไทยจะต้องรับราชการทหาร ฉะนั้นการกำหนดอายุผู้รับสมัครเลือกตั้งขึ้นต่ำไว้เพียง ๒๐ ปี

ก็จะไม่สะดวกแก่ชาวไทยจำนวนมากที่รับราชการทหาร เพราะถ้าจะอนุญาตให้ลาไปทำการหาเสียงเลือกตั้งก็ต้องใช้เวลาขาดราชการทหารไปหลายวันหลายเดือน จึงสมควรขยายอายุขั้นต่ำของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้เป็น ๒๓ ปีบริบูรณ์ เพื่อให้ผู้ซึ่งต้องรับราชการทหารเวลาปลดเป็นกองหนุนและอุปสมบทเป็นพระภิกษุครบถ้วน ๑ พรรษาเสียก่อนพระยาพหลฯ และข้าพเจ้าเห็นชอบด้วยพระราชดำรัสจึงได้ร่างกำหนดอายุผู้รับสมัครเลือกตั้งขั้นต่ำไว้ ๒๓ ปีบริบูรณ์ กฎหมายเลือกตั้งนี้ก็ได้ใช้สืบท่อมานจนกระทั่งถูกยกเลิก โดยกฎหมายเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ดังกล่าวแล้ว

ข้าพเจ้ามีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งว่า คณะบุคคลที่เพียรพยายามโฆษณาตนเองว่าเป็นผู้นับถือพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และเป็นเดือดเป็นแค้นคณะราษฎรที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้สละราชสมบัตินั้น เหตุใดเขาไม่เคารพพระราชประสงค์ของพระองค์ที่พระราชทานสิทธิประชาธิปไตยดังกล่าวนั้น

๔.๓ เราย่อมเห็นได้ว่าการที่จอมพล ป. พิบูลสงครามกับคณะได้กลับฟื้นขึ้นมาอีกนั้น โดยการเกื้อกูลร่วมมือจากบุคคลที่มีพรรคคณะตกค้างจากระบอบเก่าที่ได้ประชาธิปไตย

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ยอมให้รัฐบาลประชาธิปัตย์ครองอำนาจได้เพียงไม่กี่เดือน แล้วก็มิหนายทหารไม่กี่คนไปขอให้นายควงลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ครั้นแล้วคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้แต่งตั้งจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี และจัดตั้งรัฐบาลขึ้นแทนที่

นายควง ทั้ง ๆ ที่วุฒิสภาที่ได้รับแต่งตั้งดังกล่าวแล้วและสมาชิกสภาผู้แทนที่เลือกตั้งตามกฎหมายตัดสิทธิราษฎรที่มีอายุต่ำกว่า ๓๕ ปี ยังคงมีอำนาจควบคุมราชการแผ่นดินอยู่นั้น ก็ได้ให้ความไว้วางใจจอมพล ป. ในการบริหารราชการแผ่นดิน

๔.๔ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๙๒ ได้มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งลงมติโดยรัฐสภา ซึ่งประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนดังกล่าวแล้ว โดยซ่อนเงื่อนไว้หลายประการ ที่ควรกล่าวในที่นี้คือ มาตรา ๑๘๑ มีความว่า

“ให้สมาชิกวุฒิสภา ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) เป็นสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญนี้ และกำหนดเวลาแห่งสมาชิกภาพให้นับแต่วันที่ให้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกชุดนั้น”

ผู้ศึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญย่อมเห็นได้ไม่ยากว่ารัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ได้ยกเอาวุฒิสมาชิกที่แต่งตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว คือรัฐธรรมนูญฉบับใต้ตุ่ม มาเป็นวุฒิสมาชิกของรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๒๔๙๒ คือ เป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ระหว่างคณะรัฐประหารและพลંગเกา

๔.๕ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๔ มีนายพลบก นายพลเรือ นายพลอากาศ รวม ๔ คน ได้ประกาศทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ตั้งตนเองเป็น “คณะบริหารประเทศชั่วคราว” ครั้นแล้วได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานนำรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ มาใช้อีก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล-

อดุลยเดช ได้โปรดพระราชทานให้ใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ ๒๔๗๕ นั้น ได้โดยให้สภาผู้แทนราษฎรปรับปรุงตามความเหมาะสม

๔.๖ ภายหลังที่นายเจลิยว ปทุมรส นายชิต สิงห์เสนี นายบุศย์ ปัทมศรินทร์ ถูกประหารชีวิต ฐานต้องหาว่าปลงพระชนม์รัชกาลที่ ๘ แล้ว จอมพล ป. ได้ขอเท็จจริงใหม่หลายประการที่แสดงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาเหล่านั้น จึงส่งตัวแทนไปแจ้งกับข้าพเจ้าที่อาศัยอยู่ในประเทศจีนว่าจะดำเนินการยุติธรรม โดยให้มีพิจารณาคดีกรณีสวรรคตรัชกาลที่ ๘ ขึ้นใหม่ ตามวิธีพิจารณาของบางประเทศที่อารยะแล้ว ส่วนการปกครองประเทศนั้นจะดำเนินตามวิธีประชาธิปไตยสมบูรณ์ แต่จอมพล ป. จะทำจริงตามนั้นหรือไม่เป็นอีกปัญหาหนึ่ง

ฝ่ายชากทรรคนะระบบทาสได้โฆษณาใส่ร้ายจอมพล ป. ว่าไม่เคารพพระมหากษัตริย์ ทำให้คนรุ่นใหม่สมัยนั้นจำนวนหนึ่งหลงเชื่อ ครั้นแล้วพวกชากทรรคนะทาสได้สนับสนุนให้จอมพลสฤษดิ์ทำรัฐประหารโค่นล้มจอมพล ป. แล้วช่วยโฆษณาให้แก่จอมพลสฤษดิ์ว่าเป็นผู้รักษาพระราชบัลลังก์ไว้

ในระยะเริ่มแรก จอมพลสฤษดิ์ยกให้นายพจน์ สารสิน แล้วต่อมา พลเอกถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ปกครองประเทศตามรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม แต่ไม่ซ้าธาตุแท้ของจอมพลสฤษดิ์ก็แสดงออก โดยได้รับคำปรึกษาของหลวงวิจิตรวาทการ ทำรัฐประหารอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ โดยเลิกล้มระบอบรัฐธรรมนูญทุกฉบับ แล้วปกครองประเทศ

โดยสิ่งที่เรียกว่า “คณะปฏิวัติ” มีอำนาจยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ในระบบสมบูรณาญา มีอำนาจจับคนมาขังเข้าได้ โดยไม่ต้องนำตัวขึ้นศาล แม้ในระหว่างนั้นพวกเขาประกาศกฎอัยการศึก ซึ่งตั้งศาลสนามได้ พวกเขาก็ไม่ทำดังนั้น พวกเขาได้จับคนบางรายแล้วยิงเป้าที่กำแพงวัดมหาธาตุ อันเป็นวัดที่หลวงวิจิตรวาทการบวชเรียนจนเป็นเปรียญ ทำให้พระภิกษุและอุบาสก อุบาสิกา อนาถใจยิ่งนัก ไม่สมกับที่ชากหรรศนะทาสโฆษณาว่า จอมพลสฤษดิ์กับพวกเป็นผู้เคารพพระบวรพุทธศาสนาที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๐๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรที่ตัดพระราชอำนาจหลายประการ รวมทั้งมีความตามมาตรา ๑๗ ที่ให้รัฐบาลสั่งประหารชีวิตคนได้ โดยไม่ต้องส่งตัวให้ศาลชำระซึ่งตัดพระราชอำนาจที่ทรงพระราชทานอภัยโทษ อันเป็นประเพณีมาตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงและเป็นหลักตามรัฐธรรมนูญสมัยใหม่รวมทั้งรัฐธรรมนูญสมัยจอมพลเผด็จการมูสโสลินี อันที่จริงถ้าเห็นว่ากฎหมายที่มีอยู่เดิมลงโทษน้อยแก่โจรผู้ร้ายก็ควรแก้กฎหมายนั้นวางกำหนดโทษให้สูงขึ้นและถ้าวิธีพิจารณาอาญาล่าช้า ก็แก้กฎหมายนั้นให้มีการพิจารณาเร็วขึ้นแต่จอมพลสฤษดิ์กับพวกชากหรรศนะทาสที่อ้างว่าเคารพพระมหากษัตริย์กลับตัดพระราชอำนาจที่พระองค์พึงมีตามระบอบประชาธิปไตยและตามราชประเพณีแห่งทศพิธราชธรรม

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ จอมพลสฤษดิ์ถึงแก่กรรมแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลถนอมต้องยอมทำตามคำเรียกร้องของผู้รักชาติไทย

ในการชำระสะสางบัญชีเงินของรัฐเท่าที่จะเป็นไปได้ ปรากฏว่าจอมพลสฤษดิ์ได้ยกยอกเอาไปใช้บำรุงหาเริ่มของตนกว่า ๒ พันล้านบาท เมื่อความทุจริตปรากฏขึ้นมาเช่นนี้ เชื่อพระวงศ์บางองค์ที่มีได้เกาะแน่นอยู่ในพรรคนี้ได้ประชาธิปไตย ก็ทรงเห็นความว่าจอมพลสฤษดิ์ไม่ซื่อสัตย์ต่อราชบัลลังก์ แต่คนหนุ่มจำนวนหนึ่งที่มีชากระบพทาสได้โฆษณาแก้ตัวแทนจอมพลสฤษดิ์ว่า “แม้จอมพลสฤษดิ์จะโกงเงินของชาติไปสักกี่พันล้านก็ตาม แต่การที่จอมพลสฤษดิ์ได้รักษาราชบัลลังก์ไว้นั้นมีค่าสูงสุด” วิญญูชนย่อมเห็นได้ว่าคำแก้ตัวแทนจอมพลสฤษดิ์โดยพวกปฏิภิกิริยาเก่าใหม่เช่นนี้เป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เพราะประชาชนไทยเป็นผู้รักษาราชบัลลังก์ และทำให้เสียพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ว่าราชบัลลังก์อยู่ได้โดยจอมพลสฤษดิ์ผู้ซึ่งได้นำเงินของชาติไปบำเรอความสุขสำราญและเอาหญิงไทยร่วมร้อยมาเป็นนางบำเรอ

๔.๗ จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี แทนจอมพลสฤษดิ์ และมีจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นรองนายกรัฐมนตรี ได้ปกครองประเทศตามธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรที่ตัดพระราชอำนาจพระมหากษัตริย์หลายประการ ต่อมาอีกหลายปีจนกระทั่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้รัฐธรรมนูญฉบับมิถุนายน ๒๕๑๑ ที่ได้ใช้เวลาร่างถึง ๑๐ ปี นับเป็นประวัติศาสตร์ของโลกซึ่งไม่เคยมีการร่างรัฐธรรมนูญของประเทศใดใช้เวลานานถึงเพียงนั้น และต้องใช้จ่ายเงินของชาติไปเป็นจำนวนมาก แม้รัฐธรรมนูญของจอมเผด็จการมูสโสลินีก็ใช้เวลาร่างไม่กี่เดือน รัฐธรรมนูญ ๒๕๑๑

นี้ใช้มาประมาณ ๓ ปีเท่านั้น คือในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๑๔ จอมพลถนอม กิตติขจร กับคณะก็ได้ทำรัฐประหารยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับนั้น โดยปกครองประเทศตามระบอบเผด็จการของตน ต่อมาอีกประมาณ ๑ ปี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ฉบับ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๕ ซึ่งใช้อยู่ต่อมาจนถึงวันที่ข้าพเจ้าเขียนบทความนี้

๔.๘ จากปรากฏการณ์ดังกล่าวแล้ว ย่อมเห็นได้ว่าซากทรรณะทาสเป็นภัยอันตรายต่อชาติและราษฎรไทย และไม่ช้าก็เร็วจะเป็นกำลังเกื้อกูลสนับสนุนให้อำนาจเผด็จการที่ปกครองราษฎรอย่างทาสได้กลับฟื้นคืนมามีอำนาจอีก เพียงแต่จะเปลี่ยนตัวผู้เผด็จการจากคนเก่ามาเป็นคนใหม่เท่านั้น

บี

สิตนักศึกษาและผู้แทนสื่อมวลชนหลายคนได้เขียนมาถามความเห็นข้าพเจ้าว่ามีข้อเสนออย่างใดบ้างในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ข้าพเจ้าจึงขอรวมตอบเพื่อประกอบการพิจารณาของผู้ที่สนใจเพียงบางประการดังต่อไปนี้

๕.๑ ขอให้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวิรชน ๑๔ ตุลาคม ดังกล่าวมาแล้ว เพื่อรัฐธรรมนูญฉบับนี้จะดำรงอยู่ได้นานและเพื่อมวลราษฎรจะได้ตั้ง

หน้าประกอบอาชีพเพื่อความไพบูลย์ในทางเศรษฐกิจโดยสันติสุข แทนที่จะต้องใช้เวลาต่อสู้เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ดังกล่าวแล้ว

เจตนารมณ์ดังกล่าวแล้วก็ตรงกับพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ที่เป็นแม่บทสำคัญแห่งการเปลี่ยนรากฐาน ได้อิโนพระราชอำนาจสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย บุคคลใดไม่อาจละเมิดแม่บทสำคัญอันเป็นการเปลี่ยนระบอบรากฐานของระบอบดังกล่าวนี้ได้

การศึกษากฎหมายนั้นจะศึกษาเพียงที่บัญญัติไว้เป็นมาตรา ๆ เท่านั้นยังไม่พอ เพราะการตีความในกฎหมายจะต้องอาศัยความมุ่งหมายของกฎหมายนั้นประกอบด้วย ความมุ่งหมายนั้นย่อมปรากฏอยู่ในพระราชปรารภ

๕.๒ บางคนได้ฟังกระเส็นกระสายจากคำตรูของคณะราษฎร ทำให้เข้าใจผิดไปว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เพียงแต่ลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ตามที่รัฐบาลสมัยนั้นเสนอมาเท่านั้น ประดุจพระองค์ทรงเป็นเพียงพระราชลัญจกรสำหรับประทับบนรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติ ความจริงพระองค์ได้ “ทรงพระราชวิจารณ์ถี่ถ้วนทั่วกระบวนความ” ตามที่จารึกไว้ในพระราชปรารภแห่งรัฐธรรมนูญฉบับนั้น คือได้พระราชทานพระราชหัตถเลขาไปยังรัฐบาลบ้าง รับสั่งให้พระยามโนปกรณีย์ และพระยาพหลฯ กับข้าพเจ้าไปเฝ้าฯ รับพระกระแสพระราชดำริบ้างเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนั้น โดยเฉพาะพระราชปรารภ อัน

เป็นความมุ่งหมายสำคัญของรัฐธรรมนูญนั้น คณะราษฎรได้ขอพระมหากษัตริย์คุณทรงยกกว้างขึ้นโดยพระองค์เองเพื่อให้สมตามพระราชประสงค์ พระองค์ก็ทรงรับพระราชภาระนี้ เมื่อได้ทรงยกกว้างเสร็จแล้วโปรดเกล้าฯ ให้พระสาร์ประเสริฐ (นาคประทีป) นำต้นร่างของพระองค์มาพระราชทานข้าพเจ้าว่า จะมีความเห็นประการใดบ้าง ข้าพเจ้าก็ขอให้พระสาร์ประเสริฐนำความกราบบังคมทูลว่า ข้าพเจ้าเห็นพ้องด้วยพระราชดำริทุกประการแล้ว คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญก็เห็นพ้องด้วยว่าเป็นพระราชปรารภที่ต้องกับความมุ่งหมายของปวงชนและพระราชปณิธานแล้ว พร้อมทั้งได้อรรถรสไพเราะยิ่งนัก สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาแล้วลงมติพร้อมเพรียงกันเห็นชอบด้วยพระราชปรารภนั้น

พระราชประสงค์ให้ปวงชนชาวไทยมีอิสระประชาธิปไตยโดยบริบูรณ์นั้นปรากฏความในพระราชปรารภดังต่อไปนี้

“จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม สั่งให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ประสิทธิประสาทพระราชทานแก่ประชากรของพระองค์ให้ดำรงอิสรภาพโดยโดยบริบูรณ์ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป”

ส่วนการที่รัฐธรรมนูญฉบับนั้นมีบทเฉพาะกาลโดยมีสมาชิกประเภทที่ ๒ จำนวนกึ่งหนึ่ง ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้นนั้นก็ด้วยความจำเป็นในระหว่างหัวต่อหัวเลี้ยวจากระบอบสมบูรณาฯ มาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย เพราะไม่ว่าการเปลี่ยนระบบการเมืองที่สำคัญใด ๆ อันเป็นการเปลี่ยนรากฐานทางการเมืองนั้น จำเป็นต้องมีบทบัญญัติเฉพาะกาล แต่เมื่อกำหนดเวลาตามบทเฉพาะ

กาลได้เสร็จสิ้นไปแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็คงเหลือประเภทเดียว คือประเภทที่ราษฎรได้เลือกตั้งขึ้นมา ซึ่งสมกับพระราชประสงค์ให้ประชากรของพระองค์ดำรงอิสราธิปไตยโดยสมบูรณ์ โดยพระองค์ไม่มีพระราชประสงค์ที่จะได้คืนพระราชอำนาจในการทรงแต่งตั้งสมาชิกรัฐสภาส่วนใดส่วนหนึ่ง

สมควรที่แจ้งไว้ด้วยว่า เมื่อสงครามยุโรปได้เกิดขึ้น และมีกรณีที่รัฐบาลไทยในสมัยนั้นเตรียมระดมทหารกองหนุนและกองเกิน อัตรเข้าประจำการ เพื่อรับสถานการณ์อันอาจเกิดขึ้นในภาคอินโดจีน ซึ่งไม่อาจที่จะให้ชายไทยเหล่านั้นใช้สิทธิเลือกตั้งได้สะดวกเสมอภาคกับผู้ที่ไม่ถูกระดมและไม่ทราบว่าจะภัยแห่งสงครามจะยืดเยื้อไปนานเท่าใด ดังนั้น รัฐบาลสมัยนั้นจึงเสนอสภาผู้แทนราษฎรให้แก้ไขเพิ่มเติม ขยายบทเฉพาะกาลจาก ๑๐ ปี เป็น ๒๐ ปี การประชุมพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรได้ดำเนินตามบทบัญญัติที่ว่าด้วยวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นทุกประการ และมีใช้เฉพาะสมาชิกประเภทที่ ๒ เท่านั้นที่ลงมติให้ขยายบทเฉพาะกาลดังกล่าวแล้ว หากสมาชิกประเภทที่ ๑ ซึ่งได้รับการเลือกตั้งโดยตรงมาจากราษฎรก็ได้ลงมติเห็นชอบด้วยเป็นเอกฉันท์ ครั้นเมื่อได้ใช้บทเฉพาะกาลมาถึงปีที่ ๑๔ แล้ว บทเฉพาะกาลนั้นหมดความจำเป็นที่จะให้คงอยู่จนครบ ๒๐ ปี ดังมีความปรากฏตามหลักฐานในพระราชปรารภแห่งรัฐธรรมนูญเฉพาะ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๔ ดังต่อไปนี้

“ต่อมานายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้น ได้ปรารภกับนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้ พระมหากษัตริย์

ได้พระราชทานแก่ชนชาวไทยมาแล้วเป็นปีที่ ๑๔ ถึงแม้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักนี้ จะได้ยังความเจริญให้เกิดแก่ประเทศชาตินับเป็นอเนกประการ ทั้งประชาชนจะได้ซาบซึ้งถึงคุณประโยชน์ของการปกครองระบอบนี้เป็นอย่างดีแล้ว ก็จริง แต่เหตุการณ์บ้านเมืองก็ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก ถึงเวลาแล้วที่ควรจะได้เลิกบทเฉพาะกาล อันมีอยู่ในรัฐธรรมนูญนั้น และปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นายกรัฐมนตรีจึงนำความนั้นปรึกษาหารือกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ พร้อมกับคณะผู้ก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ เมื่อได้ปรึกษากันแล้ว รัฐบาลคณะนายควง อภัยวงศ์ จึงเสนอญัตติต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาตรวจสอบว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้ สมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมอย่างไร เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของบ้านเมืองและเพื่อให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น"

๕.๓ ตามที่นายประกอบ หุตะสิงห์ ประธานกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์บางฉบับว่าจะเลือกเฟ้นเอาสิ่งที่ดีจากรัฐธรรมนูญไทยในอดีตมาประกอบการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญใหม่นั้น

เพื่อช่วยให้กรรมการร่างรัฐธรรมนูญและรัฐบาลกับสภานิติบัญญัติที่จะพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญในขั้นสุดท้ายได้รับฟังความเห็นอย่างกว้างขวางจากนิสิตนักศึกษา นักเรียนไทยภายในประเทศไทย และที่

ศึกษาอยู่ในต่างประเทศ รวมทั้งจากมวลราษฎรที่จะต้องตกอยู่ภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญใหม่นี้ และเพื่อขจัดความเข้าใจผิดอันเกิดจากการโฆษณาชวนเชื่อที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์บางฉบับที่เป็นปากเสียงของเฉพาะบางพรรคว่า รัฐธรรมนูญฉบับนั้น ๆ ที่พวกเขาร่างขึ้นเป็นประชาธิปไตยที่สุด ข้าพเจ้าเห็นสมควรที่นิสิตนักศึกษา นักเรียน และมวลราษฎร จะได้จัดตั้งกลุ่มศึกษารัฐธรรมนูญทุก ๆ ฉบับที่ประเทศไทยเคยมี มาพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนว่าฉบับใดมีความเป็นประชาธิปไตยที่สุดจริงหรือไม่เพียงใด แล้วเสนอต่อกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ รัฐบาลและสภานิติบัญญัติ

ในการนี้ก็เป็นที่ยกกลุ่มศึกษาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วจะต้องมีตัวบทรัฐธรรมนูญของไทยทุกฉบับ เมื่อได้คำนึงว่ารัฐบาลจะต้องจัดพิมพ์หนังสือรวบรวมรัฐธรรมนูญทุกฉบับดังกล่าวแล้วให้กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ รัฐมนตรีและสภานิติบัญญัติได้มีไว้เป็นเครื่องมือในการประกอบพิจารณา ข้าพเจ้าจึงขอเสนอรัฐบาลให้พิมพ์หนังสือนั้นขึ้นเผื่อกลุ่มศึกษาเหล่านั้นด้วย โดยจำหน่ายในราคาที่ย่อมเยาแม้จะพิมพ์บนกระดาษปรู๊ฟ ทั้งนี้ขอให้รีบพิมพ์ขึ้นโดยเร็วเพื่อให้ทันการส่วนค่าพิมพ์นั้นก็คงไม่มากมายเกินไปนักเมื่อเทียบกับเบี้ยประชุมและค่าใช้จ่ายในการร่างรัฐธรรมนูญหลายฉบับที่แล้วมา

๕.๔ โดยที่ปรากฏมาแล้วในอดีตว่า มีบางคนแอบอ้างพระบรมราชโองการมาเป็นประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่เข้าใจบ้าง หรือแสวงทำเป็นไม่เข้าใจบ้าง ทั้งนี้เนื่องจากวิธีเขียนรัฐธรรมนูญบางฉบับทำให้คนเข้าใจผิด โดยเฉพาะเรื่องการรับสนองพระบรมราชโองการ จึงขอให้

ในรัฐธรรมนูญใหม่เขียนไว้ให้ชัดแจ้งว่า ในกรณีใดที่ถวายพระราชอำนาจให้พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจโดยพระองค์เองที่ทรงดำริขึ้น หรือโดยคำแนะนำและยินยอมของผู้ใดและประการใด ซึ่งเรื่องนี้ก็ปฏิบัติมาแล้วในเรื่องพระราชบัญญัติที่กล่าวไว้ชัดแจ้งว่า “โดยความเห็นชอบของรัฐสภา” ดังนั้น ในการตราพระราชกฤษฎีกาและพระบรมราชโองการแต่งตั้งบุคคลต่าง ๆ ก็ควรเขียนไว้ให้ชัดแจ้งในรัฐธรรมนูญว่า การนั้น ๆ ได้ทรงกระทำโดยพระองค์เองหรือโดยความเห็นชอบของผู้ใด องค์การใด เช่น สมมติว่า จะถวายให้ทรงแต่งตั้งวุฒิสมาชิกตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ที่มีผู้อ้างกันว่าประชาธิปไตยที่สุดนั้น ก็ขอให้เขียนว่า “ทรงพระกรุณาแต่งตั้งวุฒิสมาชิกโดยประธานองคมนตรี หรือคณะองคมนตรีเป็นผู้เสนอ” ไม่ควรที่จะเขียนว่า “ทรงพระกรุณาแต่งตั้ง” แล้วขมวดท้ายว่า “ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามสนองรับพระบรมราชโองการ” เพราะทำให้มวลราษฎรเข้าใจผิดว่า พระมหากษัตริย์ทรงเลือกตั้งตามพระราชอัธยาศัยก่อน แล้วจึงพระราชทานให้ประธานองคมนตรีลงนามรับสนอง มวลราษฎรก็จะรู้ได้ว่า องคมนตรีนั้นเองคัดเลือกผู้ที่ตนเห็นว่าควรเป็นสมาชิกเสนอพระมหากษัตริย์ให้ทรงลงพระปรมาภิไธย ทำนองเดียวกัน ถ้าจะแต่งตั้งวุฒิสมาชิกตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๑๑ โดยรัฐบาลเป็นผู้สนองรับพระราชโองการ ก็เขียนไปให้ชัดในรัฐธรรมนูญว่า สมาชิกวุฒิสภานั้นรัฐบาลเป็นผู้เสนอให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงแต่งตั้ง เช่น เมื่อครั้งใช้รัฐธรรมนูญฉบับใต้ตุ่ม และรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ มีวุฒิสมาชิกบางคนแอบอ้างว่าที่ตนเองรับตำแหน่งวุฒิสมาชิกเพราะขัดพระบรมราชโองการ

ไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่ตนเองรู้ดีแก่ใจตนเองว่า องค์มนตรีหรือรัฐบาลเป็นผู้เสนอตามความพอใจว่าเป็นพวกของตนแล้วจึงกราบทูลให้พระมหากษัตริย์ลงพระปรมาภิไธย

๕.๕ รัฐธรรมนูญ ฉบับ ๙ พ.ค. ๒๔๘๕ ได้เคารพพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ที่เป็นแม่บทแห่งระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยที่ให้ประชากรของพระองค์ “ดำรงอธิปไตยบริบูรณ์” ดังนั้นในการที่รัฐสภาประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนนั้น ก็ได้กำหนดให้สมาชิกของทั้งสองสภาเป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา เพราะถ้าสมาชิกวุฒิสภา (วุฒิสภา) เป็นผู้ที่รัฐบาลหรือองค์มนตรีเสนอให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งแล้ว ก็เป็นการขัดต่อพระราชประสงค์ที่ไม่ทรงปรารถนาต่ออธิปไตยโดยบริบูรณ์ของปวงชนชาวไทย และผลก็ไม่ต่างอะไรกับสมาชิกประเภทที่ ๒ ที่เลิกไปแล้ว และซ้ำร้ายยิ่งกว่าเพราะสมาชิกประเภทที่ ๒ มีอยู่เพียงแต่เฉพาะกาลเท่านั้น เมื่อหมดเวลาเฉพาะกาลแล้วก็หมดไปคงเหลือแต่สมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา ส่วนระบบวุฒิสมาชิกโดยการแต่งตั้งนั้น คงอยู่ตลอดกาลนานตราบเท่าที่รัฐธรรมนูญนั้นคงใช้อยู่ระบบชนิดนี้เป็น “กึ่งประชาธิปไตย” มิใช่ “ประชาธิปไตยสมบูรณ์”

ประเทศญี่ปุ่น และประเทศในยุโรปที่มีพระราชาธิบดีเป็นประมุข โดยรัฐสภาประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนนั้น แทบทุกประเทศสมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นมาโดยวิธีการเลือกตั้งโดยตรงหรือเลือกตั้ง ๒ ชั้นโดยราษฎรเลือกตั้งองค์การเลือกตั้งวุฒิสมาชิกชั้นหนึ่งก่อน แล้วองค์การนั้นจึงเลือกตั้งวุฒิสมาชิก ยกเว้น

สมาชิก “House of Lords” (สภาลอร์ด) ของอังกฤษที่มีคนแปลเป็นภาษาไทยคลาดเคลื่อนไปว่า “สภาขุนนาง” จึงหลงคิดว่าขุนนางเก่า ๆ ของไทยควรได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา แต่ “Lord” (ลอร์ด) ของอังกฤษนั้น เป็นเจ้าศักดินาซึ่งสืบมรดกจากบรรพบุรุษที่เป็นเจ้าแคว้นน้อยใหญ่ซึ่งรวมอยู่ภายในสหราชอาณาจักร ทำให้ขุนนางที่เป็นข้าราชการมีบรรดาศักดิ์อย่างไทยไม่ “สภาลอร์ด” ของอังกฤษเปรียบเสมือนเป็นสภาของสหพันธ์เจ้าศักดินาแห่งแคว้นต่าง ๆ ที่ในสมัยโบราณรวมกันอยู่ใต้พระราชอาธิปไตยอังกฤษ ในสมัยต่อมาและสมัยปัจจุบันมีบางคนเป็นสมาชิกสภาลอร์ดอังกฤษ โดยที่พระราชอาธิปไตยได้สถาปนาให้มียศเป็นเจ้าศักดินาเพียงในนาม มิใช่มีดินแดนครองอำนาจ

ราชอาณาจักรเดนมาร์คมีสภาผู้แทนราษฎรเดียวเรียกว่า “Folketing” ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิก

ราชอาณาจักรสวีเดนมีสภาผู้แทนราษฎรเดียว เรียกว่า “Riksdag” ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิก

ราชอาณาจักรนอร์เวย์มีรัฐสภา “Storting” แบ่งออกเป็น ๒ สภา คือ “Lagting” กับ “Odelsting” ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกโดยตรงและทางอ้อม

ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ (ฮอลแลนด์) มี ๒ สภา คือ สภาสูงซึ่งสมาชิกได้รับเลือกตั้งจากสภาจังหวัด และสภาล่างซึ่งสมาชิกรับเลือกตั้งจากราษฎรโดยตรง

ราชอาณาจักรเบลเยียมมี ๒ สภา คือ พฤษสภา ประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้ง และพระราชโอรสของพระมหากษัตริย์

เป็นสมาชิกโดยตำแหน่งด้วย แต่ในทางปฏิบัติมิได้ใช้สิทธินี้ และสภาผู้แทนที่สมาชิกได้รับเลือกตั้งจากราษฎร

ราชอาณาจักรนี้เกือบบางประเทศในอาฟริกาที่ได้รับเอกราชใหม่ ๆ นั้น มีรัฐธรรมนูญให้พระราชาธิบดีทรงตั้งสมาชิกสภาสูงได้

๕.๖ ขอให้พิจารณาเรื่องประธานองคมนตรีที่เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิกตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ นั้นว่า ตามหลักทั่วไปแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญมีอย่างไร และในทางปฏิบัตินำไปสู่ผลอย่างไร เพื่อกระจำเริญเป็นรูปธรรมแก่นิสิต นักศึกษานักเรียนและมวลราษฎรด้วย

ก. รัฐธรรมนูญของประเทศราชาธิปไตยในโลกนี้มีของประเทศใดบ้างที่บัญญัติไว้ตั้งรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒

ข. นิสิตนักศึกษาไทยในอังกฤษยอมทราบดีว่า องคมนตรีของอังกฤษนั้นมีจำนวน ๓๐๐ คนเศษ ซึ่งประธานไม่มีอำนาจรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก ส่วนในประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ นั้น องคมนตรีมีจำนวนไม่เกิน ๙ คน (เก้าคน) รวมทั้งประธานด้วย

ค. เมื่อรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ เขียนว่า พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งองคมนตรีก็ดี แต่ประธานรัฐสภาเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ นิสิตนักศึกษาที่สนใจในกฎหมายรัฐธรรมนูญย่อมรู้แล้วว่า การรับสนองพระบรมราชโองการคืออะไร

ง. ในทางปฏิบัตินั้น การรับสนองฯ แต่งตั้งวุฒิสภา ประธานฯ จะทำโดยลำพังไม่ได้ คือจำเป็นต้องปรึกษาคณะองคมนตรี

ไม่เกิน ๔ คนนั้น

จ. ในทางปฏิบัตินั้น จำต้องพิจารณาตามสภาพจริงว่า บุคคลใดบ้างเป็นองคมนตรี เท่าที่ข้าพเจ้าจำได้ว่าขณะนี้กรมหมื่นพิทยลาภฯ ผู้เป็นประธาน เจ้าพระยาศรีธรรมาภิบาลฯ พระยามานวราชเสวี พระยาศรีเสนา พลเอกหลวงสรณรงค์ นายสัญญาธรรมศักดิ์ (ถ้าขาดตกบกพร่องขอให้ผู้อ่านช่วยเติมรายนามให้ครบด้วย)

ข้าพเจ้าลองระลึกย้อนไปถึงท่านที่เคยเป็นองคมนตรีที่สิ้นชีพแล้วบ้างและที่ลาออกเพราะไปดำรงตำแหน่งอื่นบ้าง ก็นึกได้ว่า พลเอก หลวงเสนาณรงค์ (บิดาพลโทเสนา เสนาณรงค์) พระยาปริวัตรราชการ พลเอกหลวงกำปนาทเสนายากร (อดีต ร.ม.ต. ในขณะจอมพล ป. และในขณะจอมพลสฤษดิ์) ดูเหมือนหลวงจำรูญเนติศาสตร์เคยเป็นองคมนตรี แล้วลาออกเพราะรับตำแหน่งเป็น ร.ม.ต. ว่าการกระทรวงยุติธรรม ถ้าข้าพเจ้าจำผิดไปก็ขออภัยด้วย

นิสิตนักศึกษาามวลาสารย่อมใช้วิจารณ์ญาณมองเห็นได้ว่า วิธีแต่งตั้งวุฒิสมาชิกตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ นั้น บังเกิดผลแท้จริงในทางปฏิบัติอย่างไร

๕.๗ ในระหว่างร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธ.ค. มีปัญหาว่า จะควรเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ว่า พระมหากษัตริย์มีหน้าที่พิทักษ์รัฐธรรมนูญ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาพหลฯ และข้าพเจ้าเข้าเฝ้าที่พระตำหนักจิตรลดามีพระราชกระแสรับสั่งว่า รัฐธรรมนูญของหลายประเทศที่ประมุข

รัฐเป็นประธานาธิบดีนั้นได้เขียนไว้ว่า ประมุขแห่งรัฐมีหน้าที่พิทักษ์
รักษารัฐธรรมนูญและต้องปฏิญาณตนก่อนเข้ารับหน้าที่ว่า จะพิทักษ์
รักษารัฐธรรมนูญไว้ ส่วนสยามนั้นรับสั่งว่าไม่จำเป็นต้องเขียน เพราะ
เมื่อพระองค์พระราชทานแล้วก็เท่ากับให้สัตยาธิษฐาน และยังกว่า
นั้นตามพระราชประเพณีได้ทรงสัตยาธิษฐานในพิธีราชาภิเษก ข้าพเจ้า
กราบทูลว่า เมื่อได้เปลี่ยนการปกครองมาเป็นราชาธิปไตยตามรัฐ
ธรรมนูญแล้ว จะโปรดเกล้าฯ สำหรับพระมหากษัตริย์องค์ต่อไปให้
มีความใดเติมไว้ในพระราชสัตยาธิษฐานในพิธีราชาภิเษกบ้าง รับสั่ง
ว่า มีความในพระราชปรารภที่ขอให้พระบรมวงศานุวงศ์สมัครสมาน
กับประชาราษฎร์ ในอันที่จะรักษาปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว
เจ้านายที่จะทรงเป็นพระมหากษัตริย์องค์ต่อ ๆ ไป ก็เป็นพระบรม
วงศานุวงศ์ จึงมีหน้าที่พิทักษ์รัฐธรรมนูญ

ครั้นแล้ว ได้รับสั่งให้มหาดเล็กนำราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ
พ.ศ. ๒๔๖๘ มาพระราชทานให้ข้าพเจ้าอ่านดูความตอนพระราช
สัตยาธิษฐานดังต่อไปนี้

“แล้วจึงมีพระบรมราชโองการเป็นคำไทย ตามความภาษามคธ
ดังนี้”

“ดูกรพราหมณ์ บัดนี้เราทรงราชภาระครองแผ่นดินโดยธรรม
สม่ำเสมอ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและสุขแห่งมหาชน เราแผ่ราช
อาณาเหนือท่านทั้งหลายกับโกลสมบัติเป็นที่พึง จัดการปกครอง
รักษาป้องกันอันเป็นธรรมสืบไป ท่านทั้งหลายจงวางใจอยู่ตามสบาย
เทอญ”

พระราชครูรับพระบรมราชโองการเป็นปฐมว่า

“ข้าพระพุทธเจ้าขอรับพระบรมราชโองการพระบิณฑูรสุรสิงหนาท
ปฐมธรรมิกราชาจา ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

“เสร็จแล้ว....”

“ทรงตั้งสัตยาธิษฐานตั้งพระราชหฤทัยดำรงทศพิธราชธรรม-
จักรวรรดิวัตรจรรยาและอื่น ๆ ตามพระบรมราชประสงค์”

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงอธิบายว่า พระราชประสงค์
ตอนท้ายนี้ก็ชัดเจนอยู่แล้ว คือพระมหากษัตริย์องค์ต่อไปต้องรักษา
รัฐธรรมนูญ

ต่อมาพระราชพิธีราชาภิเษกนี้ได้มีขึ้นอีกครั้งในรัชสมัยของรัชกาล
ปัจจุบัน

พระราชปราชญ์แห่งรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ มีความ
ตอนท้ายว่า

“ขอให้พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการทั้งทหารพลเรือน
ทวยอาณานิคมราษฎร จงมีความสมัครสมานเป็นเอกฉันท์ในอัน
จะรักษาปฏิบัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามนี้ ให้นั่นยืนยงอยู่คู่กับ
สยามรัฐราชสีมา ตราบเท่ากาลปาวสาน สมดังพระบรมราชปรีชา
ทุกประการเทอญ”

พระยาพหลฯ กราบบังคมทูลว่า การทรงพิทักษ์รัฐธรรมนูญ
นั้น จะทรงทำอย่างไร พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ รับสั่งว่า ถ้า
รัฐบาลเสนอเรื่องใดที่ขัดรัฐธรรมนูญ พระองค์ก็ส่งกลับคืนไปโดยไม่
ทรงลงพระปรมาภิไธยให้ พระยาพหลฯ กราบทูลต่อไปว่าคณะราษฎร
เป็นห่วงว่านายทหารที่ถูกปลดกองหนุนไปจะคิดล้มล้างรัฐบาลขึ้นมา
แล้วจะทูลเกล้าถวายรัฐธรรมนูญใหม่ของเขาให้ทรงลงพระปรมาภิไธย

จะโปรดเกล้าฯ อย่างไร รับสั่งว่าพระองค์จะถือว่า พวกนั้นเป็นกบฏ และในฐานะจอมทัพ พระองค์จะถือว่าพวกนั้นเป็นราชศัตรูที่ขัดพระบรมราชโองการ ถ้าพวกนั้นจะบังคับให้พระองค์ทรงลงพระปรมาภิไธย พระองค์ก็จะทรงสละราชสมบัติให้พวกเขาหาเจ้านายองค์อื่นลงพระปรมาภิไธยให้

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๖ นายทหารกองหนุนจำนวนหนึ่งภายใต้การนำของพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอได้ยกกำลังทหารหัวเมืองบางส่วนเข้ามาประชิดกรุงเทพฯ เพื่อล้มรัฐบาล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้มีพระบรมราชานุญาตให้รัฐบาลเรียกพวกนั้นว่า “กบฏ” และมีได้ทรงยอมลงพระปรมาภิไธยอย่างใดให้แก่พวกกบฏนั้นเลย ทั้งนี้เป็นพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงพิทักษ์รัฐธรรมนูญที่พระองค์ให้พระราชทานไว้และทรงพร้อมที่จะใช้พระราชอำนาจจอมทัพ ถ้าทหารฝ่ายรัฐบาลไม่อาจปราบกบฏได้

สำหรับผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น ต่างกับองค์พระมหากษัตริย์ที่ทรงสถิตย์ในฐานะในพิธีราชาภิเษกตั้งเกล้าแล้ว ฉะนั้นผู้สำเร็จราชการจึงต้องปฎิญาณตนต่อรัฐสภาก่อนเข้ารับหน้าที่มีความว่า

“จะรักษาและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม (ไทย)”

ข้าพเจ้าเคยกล่าวไว้บ้างแล้วในบางบทความอีกกรณีทีระหว่างข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้คัดค้านรัฐบาลในการทำผิดรัฐธรรมนูญและได้ปฏิเสธการประกาศสงครามต่ออังกฤษอเมริกาที่ข้าพเจ้ามิได้ลงนามด้วยนั้นว่าเป็นโมฆะ

รัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๕ นั้นมิได้ทำขึ้นโดย

รัฐประหาร หากบัญญัติขึ้นตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ดังกล่าวแล้ว ในระหว่างที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงพระเยาว์นั้น ผู้สำเร็จราชการที่ตั้งโดยรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๒๔๘๙ นี้ก็ได้ปฏิญาณตนต่อรัฐสภาว่า “จะรักษาและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” ดังนั้นถ้ากรมขุนชัยนาทนาค ได้ ปฏิบัติตามที่ปฏิญาณและไม่ยอมลงพระนามแทนองค์พระมหากษัตริย์ ในรัฐธรรมนูญฉบับใต้ตุ่ม และปฏิบัติหน้าที่จอมทัพแทนองค์พระ- มหากษัตริย์ขณะทรงพระเยาว์แล้ว ระบอบแห่งรัฐธรรมนูญใต้ตุ่ม อันเป็นบ่อเกิดให้ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญต่อมาอีกหลายฉบับ จน มวลราษฎรจำกันไม่ได้ว่ามีกี่ฉบับก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ และจะพิทักษ์ ระบอบที่ปวงชนชาวไทยมีประชาธิปไตยสมบูรณ์ตามพระราชประสงค์ ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ไว้ได้

๕.๘ ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราวฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งคณะราษฎรเป็นผู้ร่างขึ้นเองแล้ว นำไปถวายให้ทรงประกาศ พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยเป็นครั้งแรกนั้น ได้บัญญัติแต่เพียง ว่า “กษัตริย์” เป็นประมุขสูงสุดของประเทศ มิได้มีบทให้พระราช- อำนาจเป็นจอมทัพ

ต่อมาระหว่างร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ นั้น วัน หนึ่ง มีรับสั่งให้ข้าพเจ้ากับพระยาพหลฯ ไปเฝ้าที่พระตำหนักจิตร- ลดา มีพระราชกระแสว่า ที่เขียนว่า “กษัตริย์” นั้นยังไม่ถูกต้อง เพราะคำนั้น หมายถึงนักรบเท่านั้น ที่ถูกต้องต้องเขียนว่า “พระ- มหากษัตริย์” คือเป็นนักรบที่ยิ่งใหญ่ผู้ถืออาวุธปกป้องบ้านเมือง

อันเป็นราชประเพณีแต่โบราณกาล พระยาพหลฯ กับข้าพเจ้าเห็นชอบด้วยพระราชกระแสแล้วกราบบังคมทูลว่า มิเพียงแต่จะเขียนไว้ว่า ประมุขเป็นพระมหากษัตริย์เท่านั้น หากจะถวายให้ทรงเป็นจอมทัพทรงมีพระราชอำนาจเหนือบรรดาทหารทั้งหลายด้วย จึงรับสั่งว่าถูกต้องแล้ว เพราะพระราชาธิบดีของประเทศต่าง ๆ ก็ทรงเป็นผู้บังคับบัญชาเหนือทหารทั้งปวง ซึ่งเป็นสิ่งคู่กับพระราชอำนาจในการป้องกันประเทศและในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ เพราะพระองค์มีพระราชอำนาจบังคับบัญชากำลังทหารให้ปฏิบัติการได้ด้วย จะได้สั่งให้ทหารประพฤติในสิ่งควรประพฤติ ละเว้นในสิ่งควรละเว้น

รัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาก็ได้บัญญัติพระราชอำนาจพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นประมุขสูงสุดของชาติ และเป็นจอมทัพไว้

แม้อำนาจเผด็จการปฏิวัติจะตัดพระราชอำนาจพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญปกครองราชอาณาจักรหลายประการก็ตาม แต่พวกเขาได้ยอมเขียนไว้ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย อันเป็นพระราชอำนาจที่สืบทอดมาจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๕

บางคนตีความว่า คำว่า “สูงสุด” นั้นเป็นอันที่สุดแล้ว แต่ความในภาษาไทยนั้น “จอม” หมายถึง “ยอดเยี่ยม” จอมทัพคือยอดเยี่ยมเหนือผู้บัญชาการทหารสูงสุดอันเป็นตำแหน่งที่ไม่มีในรัฐธรรมนูญ หากตั้งขึ้นโดยพระบรมราชโองการจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของจอมทัพ

เรื่องความขัดแย้งระหว่างอำนาจจอมทัพกับผู้บัญชาการทหารสูงสุดนั้น ได้เคยมีขึ้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง สมัยที่

ข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตามที่ข้าพเจ้าได้เขียนไว้ในหนังสือเล่มที่อ้างข้างต้น ข้าพเจ้าปฏิบัติกรแทนองค์พระมหากษัตริย์ในฐานะจอมทัพ สั่งหลายเรื่องให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุดสมัยนั้น ปฏิบัติการและละเว้นกระทำในสิ่งที่ควรละเว้น เช่น การที่ผู้นั้นจะยกกองทหารมาปราบปรามผู้รักชาติที่ทำให้จอมพล ป. ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ข้าพเจ้าได้ขอร้องโดยตนเอง และขอให้ นายควง นายกรัฐมนตรี ไปเจรจากับจอมพล ป. ที่ลพบุรี แต่จอมพล ป. ก็ไม่เชื่อ โดยเตรียมที่จะยกพลมาจากลพบุรี ข้าพเจ้าเห็นว่า ถ้าไม่มีประกาศพระบรมราชโองการให้ประจักษ์แล้ว จอมพล ป. ก็จะถืออำนาจประหัตประหารราชฎรได้ ดังนั้นเพื่อเป็นหลักฐาน ข้าพเจ้าจึงได้ลงนามแทนพระมหากษัตริย์ ในประกาศพระบรมราชโองการปลดตำแหน่งจอมพล ป. จากผู้บัญชาการทหารสูงสุดและยุบตำแหน่งนั้น โดยตั้งตำแหน่ง “แม่ทัพใหญ่” ตาม พ.ร.บ. กฎอัยการศึก และตั้งให้นายพันเอกพระยาพหลฯ ดำรงตำแหน่งแม่ทัพใหญ่ จอมพล ป. ที่มีกำลังทหารได้บังคับบัญชามาก เมื่อเห็นว่ามีประกาศพระบรมราชโองการก็ไม่กล้าฝ่าฝืน

ตัวอย่างเทียบเคียงในประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ก็มีอยู่ที่พระองค์สั่งทหารทั้งปวงได้ อาทิ

(ก) เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๖ คณะทหารหนุ่มญี่ปุ่นได้ก่อการกำเริบยึดพื้นที่บางส่วนในโตเกียว แล้วใช้อาวุธเช่นหมอนักการเมืองและผู้บริสุทธิ์ ฝ่ายผู้บังคับบัญชาทหารไม่สามารถห้ามปรามคณะทหารหนุ่มได้ พระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะจึงได้ใช้พระราชอำนาจสั่งให้คณะทหารที่ก่อการร้ายนั้นวางอาวุธและมอบตัวแก่ผู้บังคับบัญชา จัดการ

ลงโทษให้เป็นตัวอย่าง ความสงบสุขของประชาชนญี่ปุ่นขณะนั้นก็บังเกิดขึ้น ไม่มีใครหาว่าพระองค์ผิดรัฐธรรมนูญ

(ข) เมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๕ นครฮีโรชิมา และนางาซากิถูกระเบิดปรมาณูของสัมพันธมิตร ผู้คนล้มตายบาดเจ็บย่อยยับ พระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ ทรงเห็นว่าการที่จะสู้สัมพันธมิตรต่อไปไม่มีทางชนะ แต่จะยิ่งทำให้ประชากรของพระองค์ล้มตายมากยิ่งขึ้น จึงทรงเห็นพ้องด้วยกับนักการเมืองส่วนหนึ่งที่จะยอมจำนนแก่สัมพันธมิตรเพื่อหาทางฟื้นฟูชาติญี่ปุ่นในโอกาสต่อไป ฝ่ายทหารหัวรุนแรงได้ใช้กำลังยึดอำนาจกรมทหารบางส่วนไว้ และขัดขวางมิให้พระจักรพรรดิประกาศพระบรมราชโองการทางวิทยุแก่ประชากรของพระองค์ พระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะก็ได้ทรงใช้พระราชอำนาจเด็ดขาด ในการสั่งให้ปราบปรามทหารหัวรุนแรงเหล่านั้น และสถานีวิทยุญี่ปุ่นก็สามารถประกาศพระบรมราชโองการตามพระราชประสงค์ได้ แม้ญี่ปุ่นจะถูกยึดครองจากสัมพันธมิตร แต่ไม่ช้าญี่ปุ่นก็พัฒนาก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ นำความไพบูรณ์มาสู่กรรมกร ชาวนา และทุกชนชั้นวรรณะของญี่ปุ่น ถ้าหากพระจักรพรรดิไม่ยอมใช้พระราชอำนาจเด็ดขาดแก่ทหารญี่ปุ่นที่มีหัวรุนแรงแล้ว ชาติญี่ปุ่นก็จะย่อยยับและยากที่จะฟื้นฟูประเทศได้ ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นจึงสรรเสริญพระองค์แทนที่จะประณามพระองค์ว่าทำผิดรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เพราะพระองค์ถือว่าชาติญี่ปุ่นอยู่เหนือพระองค์

(ค) ในยุโรปก็มีตัวอย่างของพระเจ้าวิตตอร์ เอมานูเอลที่ ๓ แห่งอิตาลี ซึ่งภายใต้รัฐธรรมนูญฟาสซิสต์ของมุสโสลินีจอมเผด็จการนั้น พระองค์ทรงเป็นแต่เพียงประมุขรัฐในนาม แต่ใน ค.ศ. ๑๙๔๓

เมื่อทรงเห็นว่ามุสโสลินีนำความล่มจมมาสู่ชาติอิตาลี พระองค์ก็ทรงใช้พระราชอำนาจเด็ดขาดในฐานะประมุขรัฐนั้น สั่งให้ผู้ภักดีต่อพระองค์จับมุสโสลินี แล้วประกาศพระบรมราชโองการปลดมุสโสลินีจากตำแหน่งต่าง ๆ พร้อมนายกรัฐมนตรี เพื่อดำเนินการกอบกู้ชาติให้พ้นจากระบบฟาสซิสต์ เมื่อเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้ว พระองค์จึงสละราชสมบัติให้แก่กษัตริราชกุมารอุมแบร์โต

๕.๙ ประวัติศาสตร์และปรากฏการณ์ปัจจุบันของหลายประเทศที่สถาปนาประมุขรัฐเพียงเสมือนเป็นรูปเทวราชที่ประดิษฐานไว้ในศาลพระภูมิ หรือศาลเจ้านั้นก็เพื่อบุคคลอื่นมีอำนาจเผด็จการ

ก. เมื่อศตวรรษที่ ๑๑ ในประเทศญี่ปุ่นได้มีผู้แสดงว่าเคารพพระจักรพรรดิเป็นที่ยิ่งแล้ว จึงเทิดทูนพระองค์ท่านเสมือนเทวราชสืบสายจากเทพเจ้าดวงอาทิตย์ ให้พระองค์หมดพระราชอำนาจและภารกิจแผ่นดิน โดยทรงบำเพ็ญกรณีในพิธีศาสนาและประทับพระราชลัญจกรตามที่ถูกเผด็จการระบบ “โชกุน” ต้องการเท่านั้น พวกโชกุนได้รวบอำนาจการปกครองแผ่นดิน ดำเนินระบอบเผด็จการไว้เด็ดขาด และเป็นมรดกสืบทอดมายังทายาทของเหล่าโชกุนเป็นเวลา ๘๐๐ ปี ประเทศญี่ปุ่นต้องล่าหลังกว่าประเทศตะวันตกในระหว่างเวลานั้น ต่อมาราว ๆ กลางศตวรรษที่ ๑๙ ราชกัญญ์ญี่ปุ่นที่รักชาติปรารถนาความเจริญก้าวหน้าแห่งชาติของตน จึงได้ฟื้นฟูพระบรมเดชานุภาพของพระจักรพรรดิที่ฟิ่งมี ตามระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยขึ้นมาอีก โดยล้มระบอบเผด็จการของโชกุน ต่อมาเมื่อพระจักรพรรดิเมจิสวรรคตแล้ว ชากทรคณะทาสตามระบอบโชกุน

ได้ลดพระราชอำนาจพระจักรพรรดิในทางพฤตินัยจนทำให้ญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่ ๒ ปัจจุบันนี้พระจักรพรรดิทรงมีพระราชอำนาจและพระภารกิจที่พระองค์พึงมีตามระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยซึ่งทำให้ประเทศญี่ปุ่นมีความเจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจยิ่งกว่าประเทศตะวันตกหลายประเทศ

ข. ประเทศภูฏาน (Bhutan) เมื่อก่อน ค.ศ. ๑๙๐๗ นั้น พระประมุขถูกเกิดขึ้นเป็น “ธรรมราชา” มีหน้าที่เพียงประกอบพิธีทางศาสนา และเป็นเสมือนพระราชลัญจกร อำนาจปกครองแผ่นดินตกอยู่ในมือของผู้เผด็จการ ซึ่งดำรงตำแหน่ง “เทพรacha” ชะรอยผู้ให้คำปรึกษาจอมพลสฤษดิ์ ในการร่างธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรฉบับ ๒๕๐๒ ซึ่งเป็นแบบของฉบับ ๒๕๑๕ นั้นด้วย จะได้กระเล็นกระสายจากซากของราชอาณาจักรอินดูบริเวณภูเขาหิมาลัยมาบ้าง จึงกระทำทำนองเดียวกัน หากแต่ว่าผู้เผด็จการเหล่านั้นของไทยไม่เรียกตัวเองว่า “เทพรacha” แต่ในการปฏิบัติก็เปรียบเสมือนเป็น “เทพรacha” ของภูฏานก่อน ค.ศ. ๑๙๐๗ นั้นเอง

ค. ประเทศเนปาล (Nepal) เมื่อก่อน ค.ศ. ๑๙๕๑ พระประมุขถูกเกิดเป็น “มหาราชาธิบดี” ซึ่งมีพระราชอำนาจเสมือนพระราชลัญจกรสำหรับประทับบนเอกสารแผ่นดินบางชนิดเท่านั้น ส่วนอำนาจปกครองเด็ดขาดอยู่ที่มหาราชาธิบดีคนหนึ่ง ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีอื่นเป็นตำแหน่งสืบสันตติวงศ์แห่งตระกูล “รานา” พึงสังเกตว่าผู้เผด็จการไทยตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์เป็นต้นมานั้น แม้ผู้เผด็จการคนต่อมาจะมีใช้ลูกหลานของจอมพลคนนั้น แต่ก็เป็นคนละคนในเครือเผด็จการเดียวกับที่เป็นทายาท สืบอำนาจเผด็จการและเรา

ก็รู้กันอยู่แล้ว ถ้าจอมพลถอนมออกจากตำแหน่งโดยปกติแล้ว อำนาจเผด็จการก็จะตกทอดไปยังจอมพลประภาสและพันเอกณรงค์ซึ่งเป็นบุตรของจอมพลถนอม

ง. ดังนั้นผู้ร่างและรัฐบาล อีกทั้งสภานิติบัญญัติที่จะลงมติในร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบ ถ้าหากรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เปิดทางให้มีผู้รวบอำนาจเผด็จการได้ตามตัวอย่างในประวัติศาสตร์ของหลายประเทศและตัวอย่างของประเทศไทยที่เป็นมาแล้ว โดยตัดพระบรมเดชาานุภาพที่พระมหากษัตริย์พึงมีตามระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย และเป็นแม่บทอันศักดิ์สิทธิ์ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ในฐานะแทนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้โอนพระราชอำนาจมาให้แก่ระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย ซึ่งบุคคลใดไม่มีสิทธิละเมิดแม่บทศักดิ์สิทธิ์นั้น

๕.๑๐ มวลราษฎรย่อมต้องการตุลาการรัฐธรรมนูญที่ทรงไว้ซึ่งความเป็นธรรม ปัญหาสำคัญอยู่ที่การตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นจะใช้วิธีใดจึงจะได้ตุลาการที่ให้ความเป็นธรรมในการตีความรัฐธรรมนูญได้ รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๕ ให้อำนาจรัฐสภาตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญเพราะสมาชิกพฤษสภาและสภาผู้แทนเป็นผู้รับเลือกตั้งจากราษฎรแต่รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ นั้น วุฒิสมาชิกได้รับการแต่งตั้ง จึงขอให้วิญญูชนใช้วิจารณญาณว่าตุลาการที่ตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือใครบ้าง และการตีความของผู้ที่ตั้งขึ้นโดยตำแหน่งการเมือง จะมีอคติเข้าข้างรัฐบาลเพียงใดหรือไม่ ข้าพเจ้าขอเสนอว่าสมควรให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกคน ประกอบเป็นที่ประชุมใหญ่แห่งตุลาการ

รัฐธรรมนูญซึ่งไม่อยู่ใต้อิทธิพลของรัฐบาล มวลราษฎรก็จะได้รับการ
ประกันที่ดีในการตีความรัฐธรรมนูญ และเพื่อป้องกันมิให้รัฐบาล
ละเมิดรัฐธรรมนูญได้

ภาคผนวก

๑. นิสิตนักศึกษาไทยในต่างประเทศหลายคน ได้ถามข้าพเจ้าว่า การแต่งตั้งวุฒิสมาชิกโดยประธานองคมนตรีรับสนองพระบรมราชโองการตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ นั้น ได้มีผลเป็นตัวแทนอย่างใดบ้าง ข้าพเจ้าชี้แจงว่า บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนั้น ได้ยกเอาวุฒิสมาชิกตามรัฐธรรมนูญฉบับได้ต่อมาเป็นวุฒิสมาชิกตามรัฐธรรมนูญ ๒๔๙๒ นั้นด้วย แต่มีบทบัญญัติเป็นประจําไว้ว่าจำนวนกึ่งหนึ่งของวุฒิสมาชิกจะต้องเปลี่ยนตัวทุก ๓ ปี โดยวิธีจับสลาก ผู้ที่ถูกสลากออกไปอาจได้รับแต่งตั้งใหม่ได้ ดังนั้น เมื่อวันที่ ๑๗ พ.ย. ๒๔๙๓ วุฒิสมาชิกจึงจับสลากออกกึ่งหนึ่งคือ ๕๐ คน ต่อมาในวันที่ ๑๘ พ.ย. ๒๔๙๓ ได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งวุฒิสมาชิกแทนตำแหน่งว่าง ๕๐ คน โดยประธานองคมนตรีรับสนองพระบรมราชโองการ ตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ จำแนกตามฐานันดรศักดิ์และตามยศดังต่อไปนี้

ก. ตามฐานันดรศักดิ์

หม่อมเจ้า ๖ องค์, หม่อมราชวงศ์ที่ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นหม่อม (ก่อนเป็นพระยา) ๑ คน, พระยา ๑๔ คน, พระ ๑๑ คน, หลวง ๕ คน, ไม่มีบรรดาศักดิ์ ๘ คน

ข. จำแนกตามยศทหารและไม่มียศทหาร

ผู้มียศทหารตั้งแต่ชั้นพันตรีขึ้นไปจนถึงพลเอก ๒๑ คน, ไม่มียศทหาร ๒๔ คน

๒. รายชื่อวุฒิสมาชิก ที่ประธานองคมนตรีรับสนองพระบรมราชโองการเมื่อวันที่ ๑๘ พ.ย. ๒๔๙๓ คือ

(๑) พลโท พระยาอภัยสงคราม (๒) พันโท หลวงชัยอัศวรักษ์ (๓) พลตรี หม่อมสนิทวงศ์เสนี (๔) พระยาบริรักษ์เวชชการ (๕) พระยาอัครราช-

ทรงศิริ (๖) พลเอก มังกร พรหมโยธี (๗) พระยาสาริกพงษ์ธรรมพิลาส (๘) คุณหญิงเลขา อภัยวงศ์ (๙) พระยาสุริยานุวงศ์ประวัติ (๑๐) พลตรี พระยาอินทรวชิร (๑๑) นายบรรจง ศรีจรูญ (๑๒) พระนิตินัยประสาน (๑๓) หลวงประกอบนิติสาร (๑๔) พระอัพภันตราพาฬพิศาล (๑๕) หลวง ชลานุสสร (๑๖) นาวาเอก หม่อมเจ้าพรปรีชา กมลาศน์ (๑๗) พันเอก พระ-รามณรงค์ (๑๘) พระยาภฤตราชทรงสวัสดิ์ (๑๙) หม่อมเจ้าสุฤษดิ์เดช ชยางกูร (๒๐) หม่อมเจ้าชัชวลิต เกษมสันต์ (๒๑) พระยาอนุমানราชธน (๒๒) พระเพ็ชรศิริ (๒๓) หม่อมเจ้าดิศานุวัติ ดิศกุล (๒๔) พระยาเมธาธิบดี (๒๕) พลตรีพระยาพิไชยสงคราม (๒๖) พระชัยปัญญา (๒๗) หม่อมเจ้า อุปสีสาณ ชุมพล (๒๘) พลตรี หม่อมเจ้าปรีดิเทพย์พงศ์ เทวกุล (๒๙) พลตรี พระอุดมโยธายุติ (๓๐) นาวาเอก หลวงสำราจวิจิตรสมุทร (๓๑) พันโท ท่านผู้หญิงละเอียด พิบุลสงคราม (๓๒) นายจรินทร์ กฤษณะภักดี (๓๓) พลโท พระยาศรีสราชนภักดี (๓๔) พระมณฑานวิมลศาสตร์ (๓๕) พระธีรณสารวิศวรกรรม (๓๖) นาวาเอก พระยาตราภัยพิพัฒน์ (๓๗) พันโท พระอาสาสงคราม (๓๘) พันตรี หลวงสรสิทธิยานุการ (๓๙) พระยาธัชจามิรมย์ (๔๐) นายจุลิน ลำซำ (๔๑) นาวาโท หลวงชำนาญการ (๔๒) พลเรือตรี เล็ก สุมิตร (๔๓) พระช่วงเกษตรศิลปการ (๔๔) พระยา ประกิตกลศาสตร์ (๔๕) พลตรี บัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา (๔๖) พลตรี น้อม เกตุญาติ (๔๗) พระสุชุมวินิจนัย (๔๘) พลเรือตรี ถวัลย์ อารัง-นาวาสวัสดิ์ (๔๙) พระยาบริหารนิติธรรม (๕๐) นายจุล วัจนคุปต์

๓. ข้าพเจ้าให้ข้อสังเกตแก่นิสิตนักศึกษาเหล่านั้นไว้คือว่า

ก. ปัจจุบันนี้เชื้อพระวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปมีจำนวนลด น้อยลง ดังนั้นผู้ที่ลดหลั่นลงไปคือหม่อมราชวงศ์ ซึ่งมีโอกาสดี

ข. ปัจจุบันนี้จำนวนผู้มีบรรดาศักดิ์ลดลงน้อยกว่าก่อนมาก เพราะ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา มิได้ตั้งบรรดาศักดิ์ให้แก่ผู้ใด ส่วนผู้ที่มิอยู่ เก่าก็เวนคืนบรรดาศักดิ์หลายคน ต่อมาได้มี พ.ร.บ. เลิกบรรดาศักดิ์ยกเว้นผู้

ประสงค์สงวนบรรดาคักดีเดิมของตนไว้

รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ได้เตรียมพื้นบรรดาคักดีไว้ในมาตรา ๑๒ ที่มีความว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะสถาปนาฐานันดรศักดิ์ และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์” ทั้งนี้ต้องเข้าใจว่า รัฐบาลเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ฉะนั้นรัฐบาลเป็นผู้เสนอให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ใช้อยู่เพียง ๓ ปีก็ถูกยกเลิก รัฐบาลสมัยนั้นจึงยังไม่ทันกราบบังคมทูลให้ทรงแต่งตั้งบรรดาคักดีขึ้นใหม่ อย่างไรก็ตาม มีบางคนและบางพรรคเรียกร้องให้จอมพลสฤษดิ์ และต่อมาจนถึงปัจจุบันที่จะฟื้นฟูบรรดาคักดีขึ้นมาอีก ฉะนั้น ถ้าหากรัฐธรรมนูญฉบับที่กำลังร่างใหม่เจริญรอยตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ เราก็มีหวังที่จะได้เห็นผู้มีบรรดาคักดีรุ่นใหม่ตามจำนวนที่รัฐบาลต้องการ ทำนองเดียวกันกับขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่เห็นกันอยู่แพร่หลาย

ค. โดยที่รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ได้ยกยอดเอาวุฒิสมาชิกแห่งรัฐธรรมนูญฉบับได้ต่อมาเป็นวุฒิสมาชิกเริ่มแรกของฉบับนั้น จึงมีปัญหาว่า ถ้าหากรัฐธรรมนูญที่กำลังร่างใหม่เจริญรอยตามฉบับ ๒๔๙๒ ใช่วุฒิสมาชิกแห่งสภานิติบัญญัติปัจจุบันจะได้รับการยกยอดทั้งหมดหรือส่วนหนึ่งให้เป็นวุฒิสมาชิกเริ่มแรกของรัฐธรรมนูญใหม่หรือไม่

พิมพ์ครั้งแรก	วารสาร อมร. ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๑๖ รวมปาฐกถาบทความ และข้อสังเกตของ นายปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์)
พิมพ์ครั้งที่สอง	จัดพิมพ์โดย นายปราโมทย์ พึ่งสุนทร (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิตเวชช์, ๒๕๑๗)
พิมพ์ครั้งที่สาม	จัดพิมพ์โดย นายสุพจน์ ด้านตระกูล (สำนักพิมพ์สันติธรรม, ๒๕๑๗)
พิมพ์ครั้งที่สี่	ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖)

หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ๒๕๒๖

หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ๒๕๒๖

เศรษฐกิจเป็นรากฐานสำคัญแห่งมนุษยสังคม ส่วนระบบการเมืองเป็นแต่เพียงโครงร่างเบื้องต้น ที่จะต้องสมานกับความต้องการทางเศรษฐกิจของมวลมนุษย์ในสังคม ถ้าหากรัฐธรรมนูญอันเป็นแม่บทแห่งกฎหมายสอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจนั้น วิกฤตการณ์ทางสังคมก็ไม่เกิดขึ้นและประเทศชาติก็ดำเนินก้าวหน้าไปตามวิถีทางวิวัฒน์ (Evolution) อย่างสันติ ถ้าหากรัฐธรรมนูญไม่สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจของสังคม วิกฤตการณ์ก็ต้องเกิดขึ้นตามกฎธรรมชาติแห่งข้อขัดแย้งระหว่างสองสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์กัน